पेशवे दप्तरांतून निवडलेले कागद

८

शाहू-खाजगी

[किंमत— ९ आणे किंवा ११ पेन्स]

गव्हर्न्मेंट सेंट्रल प्रेस, मुंबई
१९३१

Government do not share any responsibility for the comments and views expressed by the editor.

SHAHU IN HIS PRIVATE LIFE

This section of about fifty letters contains interesting information about the private life of King Shahu, now made available for the first time. Plutarch in his " Lives " relates incidents in the daily life of his hero, which very happily hit off his character. To understand the personality of a man we must look not to his exploits in the field or the court but to his daily life. The truth of this statement is amply borne out by these documents.

A study of these letters, revealing King Shahu as he appeared to his contemporaries, helps us to explain the success he attained in the face of terrible difficulties. A Maratha to the core, the idle years spent in the Mughal zenana failed to impair his love of an open-air life. Through all these letters breathes an air of simplicity which he inherited from his illustrious grandfather and which is a national trait of the Marathas. He was a keen *shikari* and devoted to all kinds of sport. Tiger-shooting seems to have been his favourite recreation, and he reprimands the Peshwa for not sending him beaters in good time (Letter No. 31). News of a tiger in the neighbourhood reaches him. The Shimga sports are suspended and the king rides forth in hot haste into the jungle after the quarry. When touring the country, he is careful never to miss a chance of a hunt, and orders are issued to protect the forests (Letter 5). The hunt excites him so much that for days he lingers on in the jungle where the Royal cooks are hard put to it to dress the King's repast. Fishing is another of his fancies and when somebody mentions that good fine fishing-line is available only in Khandesh the King immediately sends letters to the minister to secure some of this line for his rod (Letter No. 26).

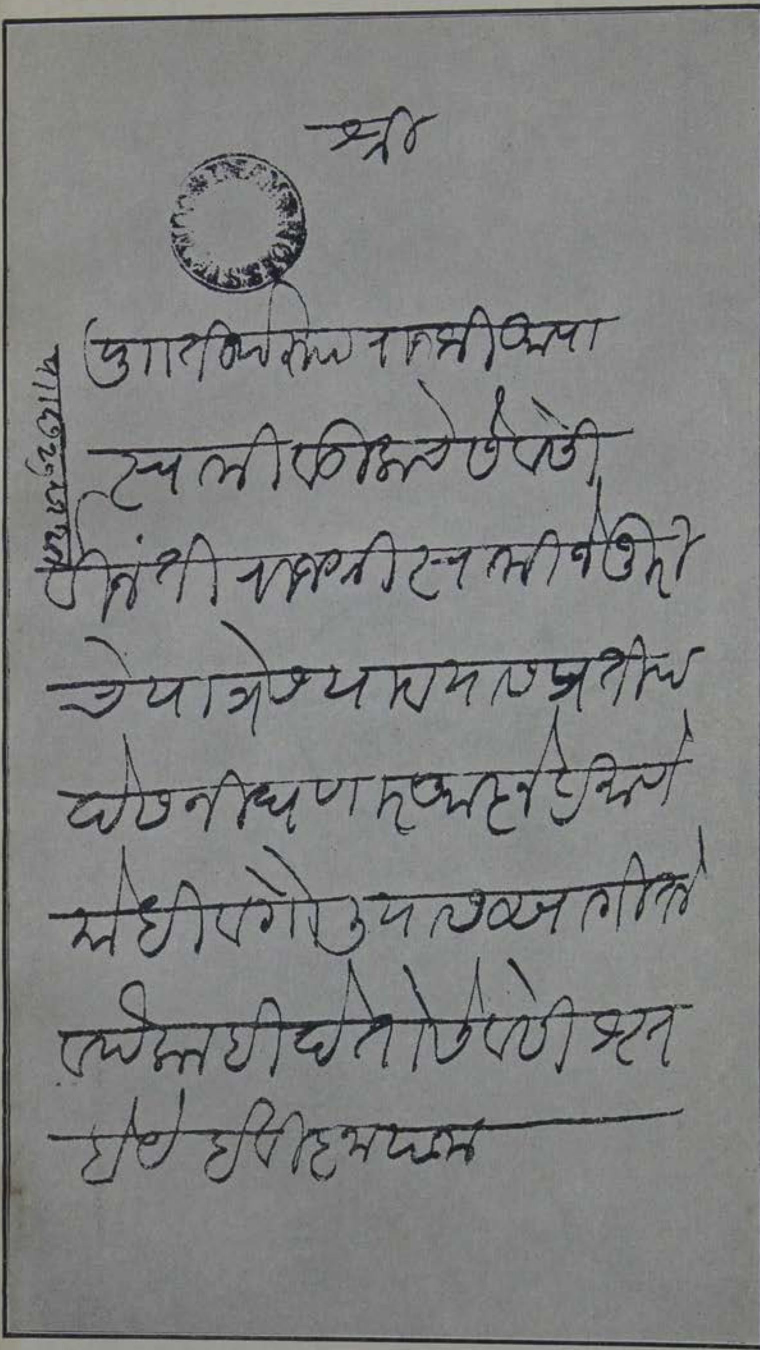
Dogs, horses and rare birds he delights in, and insists on getting them whenever and wherever he can (Letters 14-25). His love for horses was the love of a connoisseur. Mark how the horse sent by the Peshwa after careful inquiries failed to please him because of a slight defect in the hind legs (Letter 23). When the Peshwa is in the North intent upon questions of high policy, he is reminded by his prince to keep his eyes open for fine Arab horses, musk deer and yaks ! Dancing was another national recreation and he asks for good-looking dancing girls to be sent to his zenana. His collection of birds, yaks, dogs and leopards must indeed have formed an admirable zoo.

He was essentially a family man and had a kind word for everybody in his household. His niece Daryabai is loaded with all kinds of ornaments and dresses when she takes the King's farewell. The sickness of his queen grieves him and he bestows presents for her recovery. The memory of his courageous father and uncle is observed with due respect and solemnity (Letters Nos. 36, 41, 49, 50).

His bearing was cheerful and unaffected, pleasing yet dignified. There was something in him which disarmed his enemies and aptly gained for him the title of " one born without an enemy." In the presence of his counsellors he maintained an easy but dignified familiarity. The expansion of the Maratha kingdom in his time was not due so much to fortuitous circumstances as his happy choice of ministers and his own lovable personality.

MO Ca 19—a

No. 10

Facsimile of the handwriting of Balaji Bajirao (*1740—1761*)

No. 1]

श्रीमलारिजयति

विंनंती उपरी. पाा भडोच देखील देहजबारे व पाा खंबाईत प्रांत गुजरात व पाा घोगे प्रां सोरट हे माहाल हुजूर खासगीकडे ठेविले आहेत. त्याच्या सनदा देखील बाबती व सरदेशमुखी माहाराजानी देवविल्या आहेत. राजश्री नारो विठल याचे स्वाधीन कमावीस केली आहे. तरी याप्रमाणें सनदा लेहून बिंद्राबन चोपदार याचे स्वाधीन केल्या पाहिजेत. सुरतपैकी तीन महाल पेशजीपासून खासगीकडे आहेत. त्याचेही ताकीदपत्रें व साहित्यपत्रें यादी पाठविली आहे. त्याजवरी 'देणे' करून द्यावे हे विनंती.

¶*Jivaji Khanderao Chitnis asks (probably Bajirao) that orders be issued for the specified Mahals being retained for the King's private expenses.*

[29-11-1731 ?

No. 2] [28-3-1721 ?

पौ छ १० जाखर

श्री

पुरवणी राजश्री राऊ स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी. स्वामीनी हुजूर घराचा मजकूर लेहून पाठविला. त्यावरून कळो आला. त्यांस किले पुरंधर येथील कारकून व लोक सुतार गवंडिये आद्याप येथे आले नाहीत. स्वामीनी लिहिले की, राजश्री तात्याची आमची भेटी जालि-यावर घराचा विचार करून, तुम्हास लेहून पाठऊन. तरी घराचा पैका खंडून येकंदर घेत नाहीत. मार्गसीर्ष पूर्णमा ताा माघ वद्य आमवाश्या २॥ आडिचा महिनियामध्ये दोन तीन यात्र्या कराव्या. फाल्गून मासी घरामध्ये येऊन राहावे. यैसा विचार वाडियांतील आहे. सांप्रत वाड्यामध्ये झाडे आहेत. तेथे माडव घाळून, कुल मनुश्ये आहेत. घर तातडीने बाधोन दिल्हे पाहिजे. हाइगई करिता येत नाही. याजकरिता स्वामीस वर्तमान तपसिले लिहीले आहे. तरी घर बाधोन द्यावे. याचीच तरतूद स्वामीनी करून द्यावी. कदांचित स्वामी

+From Shahu R. N. 48.

तीर्थरूप[प] राजश्री तात्यास सांगतील की, पैका देऊन लिगाड वारणे. ते स्वामीचे भिडेने बरे म्हणतील; परतु येथे वारणार नाही. याकरिता स्वामीस लिहिले आसे. सेवेसी श्रृत होये विज्ञापना.

¶*The handwriting shows this letter to be from Malhar Tukadev Purandare to Bajirao asking the latter to build the house for Raja Shahu at Satara with the utmost expedition. The work should not be put off on any account, the writer adds. (Can this house be the one which Shahu constructed for the first time on the ridge below the fort in 1720 ?)*

No. 3] [*7-10-1730 ?*

श्री

श्रीमंत माहाराज राजश्री
पंत आपा स्वामीचे सेवेसी.

सेवक केसो सहदेव साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील कुशल तागायत छ ७ रविलाखर जाणून स्वामीचे कृपेंकरून येथास्थित असे. विशेष:—राजश्री सरखेलीकडील कापड व पैका व बराबर लोक ३० तीस व येसाजी पवार जासूद रोजगुदस्ता कसबे पुणियास हजीर जाले. यैवजाची रवानगी राजश्री सरखेलीच्या पत्रावरून विदित होईल. राजश्री पंतप्रधान स्वामीचा मुकाम जेजुरीस आहे म्हणून लिहिलें होतें. मागती दुर्गोजी भोईटे आले, त्याणी सांगितलें जे, राजश्री छत्रपती स्वामी व सौभाग्यवती मातुश्री विरूबाई व राजश्री पंतप्रधान स्वामी घाटाखाले उतरले नाहीं. परभारें कूच करून मजल दरमजल तुळजापुरास गेले. व आंगरियाकडील तीस माणूस बराबर आहे. अडिसेरी मागतात. राजश्री सरखेलीनें अडिसेरी पुणियापावेतों दिल्हा. आतां कुलाबियापावेतों अडिसेरी पाहिजे येसे म्हणतात. तरी यैवजाची व अडिसेरीची आज्ञा करावया स्वामी समर्थ आहेत. वरकड वर्तमान जासूद जबानी सांगतां विदित होईल. सेवेसी श्रुत होय हे विनंती.

¶*Keso Sahadev from Poona to Chimaji who was out in Swari, giving news of Shahu, Bajirao and Virubai proceeding to Tuljapur.*

No. 4]

पा। छ २४ साबान

श्री

श्रीमंत राजश्री आपा

स्वामीचे सेवेसीं

आज्ञाधारक लक्षुमण विस्वनाथ सां। नमस्कार विनंती. येथील वर्तमान ता। छ २२ साबानपर्यंत येथास्थित असें. विशेष स्वामीचें पत्र सादर जाहालें. तेथें आज्ञा कीं, माहाराज राजश्री स्वामी जेजुरीस येणार; त्यास नाणेंमावलपैकीं सेंभर वेठें व बुरूडकाम पाठवणें म्हणून आज्ञा. त्यास येंदा तिजाई महसूल गला पुणियास आणविला. हाली वेठें आणविले त्यास दाभाडियांचें कसालियानें रयेंत तजावजा जाली आहें व सालमजकुरी गला पुणियास पाठवावा लागतो. इनामदार ब्राम्हणाचें गाव आहेंत त्याचे वेठे येत नाही. आम्हास रोखां करिता येंत नाही. धामधुमीचा प्रसंग, महसूल गला आला पाहिजें. त्यास वेठें जरूर पाठवावें यैसे जालें तरी पुणियाचा गला मना करावा. वेठे पाठऊन देऊं. इनामगावास परभारें हुजरून वरातदार पाठऊन न्यावें. सेंभर वेठ्याची भरती होत नाही; जें जमा होतील ते पाठऊन. नाणेंमावलात बुरूड नाहीत, पौड खोरियात लिहिले आहें. दाभाडियाचा नित्य कसाला. गावगना राऊत येऊन गवत दरगावास दाहा हजार पाच हजार याप्रा। काढविलें. आणखीहि किरकोळीं कामकाज पडतच आहें. आपणाकडीलहि गडकिल्याचे कामकाज जालें पाहिजे; याकरिता जे आज्ञा करणें ते करावी, त्याप्रा। वर्तणूक करून. देंह ८४ पैकी

४ खराब
९ राजमाची
४ मोकासे मातुश्रीबाई
८ मोंकासे राजश्री पंतप्रधान
६ इनाम वतनदार
६ किले लोहगड
१ का। नाणे सौ मातुश्रीबाईसाहेब
८ ब्राम्हण

१ करजगाव	१ सोमवडी
१ गोंवित्री	१ स्वांडसी
१ वाहवली	१ कोंडिवडे
१ वडवली	१ भाजे
	१ वेहरगाव

$\frac{१}{४४}$ मौजे वाकसे इनाम जनार्दन बलाल.

त्रेतालिस बाकी ४१ येकतालीस, त्यामध्ये कोणीं गावी च्यार घरें पाच घरें याप्रा आहेत. त्यामध्ये श्वामीचे आज्ञेप्रा वेठें २९ पंचवीस पाठवितों. सकट गावचे वेठे तो येतातसे नाही. सेवेसी श्रुत होंये हे विज्ञास. ये प्रांती तो बुरूड नाहीत. पौऊडखोर येथे बुरूड आहेत; तेथे आपला परभारा रोखा जाला आहे. सरंजाम व वेठे जमा करावयास आठ दिवस पाहिजेत. दाऊदखान जेजालबारदार आला आहे तो जेवीत नाही. पांघुरणे फाडितो. त्यास आम्ही काय करावे ? वरातदार तो निकडीचे. ये प्रांतीचा धदा वस्ती जनी आपणास श्रुत आहे. प्रत्यवरसी भात महमूलचे घेत असतो. सालमजकुरी तांदूल करून घ्यावे लागतात. याकरिता चितास येईल तर वेठे मना करावे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञास.

¶*Lakshman Vishvanath to Chimaji Appa explaining the writer's difficulties in supplying a hundred labourers and cooper's work for the King's trip to Jejuri.*

No. 5] [31-1-1731

पा छ ३ साबान

श्री

पुरवणी+ तीर्थरूप राजश्री आपा
स्वामीचे सेवेसी

विनंती राजश्री स्वामी जेजुरीस देवाचे यात्रेस येतात. त्यास माघ मासी यात्रा आहे. परंतु वाडियातील घर नीट करितात यामुळे सौभाग्यवती मातुश्रीबाई-साहेब सदरेच्या घरात राहिली आहेत. ते घर काही कार्याचे नाही. यास्तव वाडियातील घर नीट होये तोवर बाहेर महिना दोन महिने कर्मावेसे आहे. याकरिता पौष मासी वद्य पक्षीच राजश्रीचे येणे ते प्रांती होईल ऐसे आहे. तरी स्वामीनी साहित्याची तातड करावी. राजश्रीच्या वरकडाच्या चितात यैसे की, मुलकात पाऊस गेला तऱ्ही आपण साहित्य करणार समर्थ आहेत यैसे आहे. तरी सर्व साहित्य केले पाहिजे. कोणे वेलेस उठोन तिकडे येतील हे न कले. त्याहिमधे खासा स्वामी प्रसंगी आहेत यास्तव सर्व साहित्य करावे. राजश्री त्या प्रांते येतात, यात सवशये नाही. याउपरी राजश्रीनी आज्ञा केली की, जेजुरीपासून पुरंधरपर्येत डोंगरचे रान कोणी छडू न पावे. का की ससे व हरणे व डुकरे वगैरे सावजे रानात असतील ती माणसाचे वोगीमुळे[१] धुडावतील. तर

+ पत्र माहादोबा पुरंदऱ्याचें.

१ वापरामुळें पळून जातील.

आता माणसे जागा जागा ठेऊन पहिले राजश्री आले होते ते वेलेस असवल धरली होती ते रान देखील चौक्या ठेऊन जतन करणे, यैसे सांगितले. तरी स्वामीनी चौक्या ठेऊन रान राखविले पाहिजे सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Purandare to Appa, communicating Shahu's intention to visit Saswad and Jejuri, hunting en route.*

No. 6] [*31-1-1731*

पा छ ३ साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा
स्वामीचे सेवेसी.

विनंती. काली बुधवारी त्रितीये प्रहरी राजश्री स्वामीनी बोलाऊन आज्ञा केली की, पहिले तुम्हास सांगितले होते ; पाच हजार रुपये घेऊन उंटे व घोडी आम्हास खरिदी करून देणें. त्यास तुम्ही अद्याप दिल्ही नाहींत. याउपरी जेजुरीस स्वारीस जावे लागते तरी तुम्ही उंटे आम्हास तीन हजाराची खरिदी करून लौकर आणवणे. त्यावर आम्ही विनंती केली की, येंदा आमच्या प्रांतास बरग फार पडले यामुले घोडे अगर गुरू अगर उट कोठे राहिले नाही. त्याहीमधे उटास तो फारच रोग आला. तमाम उट मरतात. येसे जाहाले. यास्तव अवदा काही आम्हास उट कोठे मिलत नाही. त्यावर राजश्री बोलिले की, तुम्हास आम्ही पहिलेपासून उटाविसी सागतो आम्ही (आणि) तुम्ही नाही म्हणता. तर येसे काही कार्यास येणार नाही. तुम्ही राजश्री चिमाजी आपास लेहून निदान फार न मिलेत तर दाहा उट तो खामखा आणवणे. तुम्ही दिवाणाचे यैवजी मजुरा घेणे. यैसे बोलिले. त्यावरून हे पत्र लिहिले असे. तरी स्वामीनी उटाचा तलाश करावा. येविसी माणसे शहरास व नवाबाच्या लस्करांत पाठऊन उट मेलविले पाहिजे. व हैगै येकंदर न करावी. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Purandare to Chimaji Appa, asking the latter to purchase camels and horses for the King.*

No. 7] [*15-2-1731*

छ १९ साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ
स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी दरबारीचे वर्तमान तरी, राजश्री स्वामी यानी साताराहून माघ सुध सप्तमी गुरुवारी कूच करून मुा मौजे पलसी पा वाई येथे मुकाम केला. दुसरे दिवसी तेथून कूच करून तडवले येथे मुकाम केला. तिसरे दिवसी मौजे खेड पा सिरवल येथे मुकाम केला. तेथून कूच करून दशमीस वाल्हे येथे मुकाम केला. दुसरे दिवसी वाल्हे येथे मुकाम जाला. द्वादसी मगलवारी जेजूरीस मुकाम जाला. वाई मुलकाची आवस्था काही राहिली नाही. गैरमोईनी खर्चाची नीत नाही. स्वामीस वर्तमान कळावे याकरिता लिहीले असे. राजश्री श्रीनिवास पंडित प्रतिनिधी सातारा आहेत. समागमे राजश्री दादोबा आले आहेत. येमाजी सिवदे यास त्याचे बंधू वडील यांस सांप्रत बरे वाटत नाही ते महीगांवी[१] आहेत. स्वामीस कळावे याकरितां लिहिले आसे. राजश्री नारबावा मंत्री कऱ्हाडास कोटी होम करायास गेले आहेत. ते आद्याप आले नाहीत. विदित जाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञाप्ती[+].

¶*Nana's letter to Bajirao, communicating Shahu's tour round about Satara.*

No. 8] [*17-2-1731*

पाा छ २० साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामी
वडिलांचे सेवेसी.

विनंती. राजश्री स्वामी जेजुरीचे यात्रेस जाणार आहेत. त्यास वाटेच्या मुकामाच्या गोष्टी बोलिले कीं, येथून निघावें ते दहिगावीं मुकाम करावा. तेथून पुढें धायेगुडयाच्या येका गावांवर मुकाम करावा. तेथून पुढें सिरवलास जावें. तेथून निघोन परिंच्यावरी मुकाम होईल. तेथून सिवरीच्या खिंडीने जेजुरीस

---

१ महेगांव माहुलीजवळ. + पत्र नानासाहेबांचें.

जावे, तेथें यात्रा करून सासवडावरी जावे दोनच्यार मुकाम करावे, तेथून सिवा-पुरावर जावे येसे बोलिले आहेत. तरी स्वामीनी गवताफांव्याचे व मडक्याचें सामान काहीं परिंच्यास करवावे व सासवडासहि पाच सात मुकाम जालेच तरी तितक्या मुकामापुरते सामान, राजश्री बापुजीपंतास[१] सांगून गवत लाकूड फांटे व मडकीं वगैर करविलें पाहिजे व बुरूडकाम देखील करवावें. सासवडास पहिले नारो जनार्दन व नारो दादाजी होते, ते माहित होते. याकरितां अवघें साहित्य करून ठेवीत होते. प्रस्तुत तेथें माहित कोणी नाहीं. भिकाजी नारायेणास कांहीं साहित्य होणार नाहीं. तरी स्वामीनी अगोधर येक शाहाणा कारकून पाठऊन पूर्ववत प्रमाणे सर्व साहित्य करवावें. आइतेसमई होणार नाहीं यास्तव लिहीलें आहे. कसबे मजकुरी पहिलें राजश्री स्वामी जितक्या घरांत राहत होते तितकीं घरे रिकामी करून सारऊन निर्मल करून ठेविलीं पाहिजेत. पूर्वीचीच घरें रिकामी करून ठेवांवी. राजश्रीकडील कारखान्यास व लोकांस जीं घरें राहावयास दिल्ही होती तितकीं घरे रिकामी करवावीं. गांवकरी यांस ताकीद करून स्थलें रिकामी करविलीं पाहिजेत. सासवडचें साहित्य राजश्री बापुजीपंताकडेच सोपावें. यासिवाय दुसऱ्यास होणार नाही. त्यांस सागितलें म्हणजे गांवगनाचे कुंभार व बुरूड व गुरव वेटे आणून कारखाना घालून साहित्य करितलि. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Programme of Shahu's tour to Jejuri and preparations required at the different places are mentioned in this letter.*

No. 9] *[22-2-1731*

पाा छ २९ साबान

श्री

पुा तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामी

वडिलाचे सेवेसी

विनंती राजश्री स्वामी प्रतिपदेस निघावयाची बोली आहे. परंतु पंचमी सप्तमी इतके खामखा जेजुरीस येतात. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना. बहुत करून प्रतिपदेसच निघावयाची बोली आहे. आम्ही राजश्री स्वामीबरोबर

---

१ बापूजी श्रीपत.

आल्यावर येथे चवकीस माणसे अधिक पाहिजे. याकरिता रामाजी माहादेव यास माणसे वीस लोक पाटवणे म्हणून लिहिले आहे. स्वामीनीहि माणसें सातारियास घरास चौकीस पंचवीस सिपाई पाटवणे म्हणून त्यास पत्र लिहिले पाहिजे. नाही तर स्वामीनी तरी पाटविली पाहिजेत. राजश्री गेलियाउपरांतिक येथे चोरीचा फारसा मामला होतो व आम्हीहि येऊ, माणूस वाडियात नाहीं. तरी सिपाई सत्वर पाटवावयास आज्ञा केली पाहिजे. सेवेसी श्रुत होय हे विनंती.

¶*Purandare to Appa about Shahu's visit to Jejuri.*

No. 10] [*24-2-1731*

पाा छ २७ साबान

श्री

पुाा तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामी

वडिलाचे सेवेसी

विनंती राजश्री स्वामी जेजुरीचे यात्रेस यावयास प्रतिपदेस निघणार. आज्ञेप्रमाणे मोधी व गौळी यास सागितले व पैकाहि देतो. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Shahu's journey to Jejuri.*

No. 11] [*5-12-1736*

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य

राजश्री मल्हार गोविंद गोसावी यांसी.

सेवक चिमणाजी नारायेण सचीव नमस्कार. सुाा सबा सलासीन मया अलफ. राजश्री स्वामीचा मुकाम काा फलटणी आहे. त्यास मांडवाचे व किरकोळ साहित्य जिल्हेपैकी आणवणे म्हणोन आज्ञा केली आहे. याजकरितां हे पत्र

सादर केले असे. तरी को बारामतीपैकीं येणे प्रमाणे सामान का मारच्या मुकामास आणविले असे. पत्रदर्शनी रवाना करणे.

वेठे सुमार	गुरव कामास	कुंभारकाम	सुतारकाम.
१५ ऐनवेठे	गुरव सुमार ५	कुंभाराबोर पाठवणें.	हरजिनस ठाणव्या
१० माहार		१० राजण	व पोळपाट
—		२५ डेरे	लाटणी कलम १
२५		२५ घागरी	
एकूण रावताची ओझी		५० मडकी	
पंचवीस पाठवणे.			

*   *   *   *

*   *   *   *

सदरहुचा ऐवज जो तो लेहून पाठवणे. ऐवज मजुरा दिल्हा जाईल. ऐवज हुजुरून रवाना केला नाही. या कामास स्वार पाठविले आहेत. यास रुपया एक देविले असत, देणें.

सुरुसूद बार

छ १२ साबान

(सिक्का)

¶*Arrangements made for Shahu's camp.*

No. 12] *[7-1-1740*

पा छ २८ सवाल

श्री

तीर्थरूप राजश्री राऊ व ता

राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी.

आपत्ये मल्हार तुकदेव कृतानेक सास्टांग नमस्कार विनंती उपरी. स्वामीच्या आसीर्वादेकरून ता छ १९ सवाल परियेत कुषल आसो विशेस. दरबारीचे वर्तमान तरी, पूर्वी लेहून पत्रे पाठविली आहेत. त्यावरून वर्तमान विदित जाले असेल. सांप्रत छ १८ सवाली सोमवारी प्राथःकाली मौजे कलघर येथून राजश्री स्वामीनी कूच करून, श्रीच्या दर्शनास प्रतापगडास गेले. तेथे तीन दिवस मुकाम आहे. यात्रा जालियावर तेथून कूच करून चिखली व धोम यावरून वाईस यावे, तेथून सत्वरच स्वार होऊन श्रीचे यात्रेस जेजूरीस जावे. त्यास माघ

सुध द्वितीया आगर त्रि[ती]यसे सालपियाचा घाट उतरावा आगर खांबकिटीच्या घाटे खालते जावे. यामध्ये जो निश्चये होईल तो खरा. विदित जाले पाहिजे स्वामीकडील सांप्रत वर्तमान कलत नाही. तरी सविस्तर लिहिले पाहिजे. राजश्री सुलतानजी निबालकर याजकडील मजकूर काये जाला ते लिहिले पाहिजे. पुढे स्वामी कोणत्या मार्गे जाणार, हे लिहिले पाहिजे. वरच्यावर पत्रे स्वामीनी राजश्री स्वामीस लिहिली म्हणजे राजश्री स्वामी सतोष पावतील. विदित जाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये विज्ञापना.

¶*Malhar Purandare to Bajirao, describing Shahu's journey to Pratapgad and Jejuri.*

No. 13] [*1740 ?*

पाा छ १६ साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजेश्री आपा
स्वामी वडिलांचे सेवेसी.

विनती. राजश्री स्वामीची स्वारी प्रतापगडाकडे होणार आहे. चाकरमाने पाटील सिकारीस असावे याकरितां ताकीद निकडीने केली आहे. तरी काही पाठऊन द्यावे. समयास न येत म्हणजे स्थित राहावयाची गोष्टी स्वामीस विदितच आहे. सेवसी श्रुत होये हे विनंती.

¶*Nana to Chimaji, communicating Shahu's proposed visit to Pratapgad.*

No. 14]

श्री

राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे सेवेसी.

श्रीमंत सकलगुणअलंकर्ण अखंडितलक्षुमीअलंकृत राजमान्ये श्नो तान्हांजी धायेभार दंडवत विनंती उपर. येथील कुशल जाणून स्वकीये कुशल लेखन अज्ञा केली पाा. विशेष. काहाराकडे कुतरियाचे पिल २ आहेत ते पाठऊन देणे, म्हणून आज्ञा केली. यैसियांस स्वामीकडील पालखी घेऊन भोई आले व्होते.

त्याजबाार काला कुतरा गेला की आणिक कोन्हीकडे गेला हे न कले. काला कुतरा बारंगल[१] जाला आहे. हरणा कुतरा कालतोंडा महादजीबाार पाठविला आहे. तो सेवेसी पावता व्होईल. विदित जाले पाा काल्या कुतरियाचे वर्तमान माहादजी सांगता विदित व्होईल. बहुत काये लिाा हे विज्ञापती.

¶*Tanhaji Dhaybhor to Bajirao, informing him about the dogs which the latter had asked for.*

No. 15]

पाा छ २ जिल्हेज.

श्री.

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ तथा राजश्री आपा
स्वामीचे सेवेसीं.

विनंती उपरी. स्वामीची कुतरी पुण्यांत उत्तम पील जाले आहेत. ते राजश्री स्वामीचे कुत्तेबाजानी पाहिले, ते राजश्री स्वामीपासीं येऊन सांगितले. त्यावरून राजश्री स्वामीनी आज्ञा केली आहे कीं राजश्री चिमाजी आपाचे कुतरीस पील उतम जाहाले आहेत ते आणवणे. त्यावरून स्वामीस लिहिलें आहे. तरी स्वामीचे कुतरीस पील जे जाले असतील ते पाठवून द्यावे. राजश्री स्वामीचे कुतेबाजानी पाहिले तेव्हांच मागावे तरी स्वामी पुण्यांत नव्हते. यास्तव त्यानी आणिले नाहीं. तरी याउपरी पिलांची बहुत प्रकारें ताकीद करून सांगितलें आहे. कदाचित स्वामीची कुतरी नसिली तरी जवळपास दुसरी कोणाची असतील त्याची तहकीकात करून पाठवून द्यावीं. तथापि थाक लागेना तरी राजश्री स्वामीस पत्र लेहून पाठवावें कीं ज्याणे कुत्र्याचे पील पाहिले असतील त्यासच पाठवून द्यावा, तो घेऊन जाईल. आम्हाकडे नाहीं. जेथें असतील त्याणें पाहिले असतील तेथून घेऊन जाईल. म्हणून पत्र पाठवून द्यावें. पां(ढ)रा कुतरा सफेद उतम थोर अगर पील आठां दिवसां, पंधरा दिवसां, महिन्या दोन महिन्यां, जेव्हां मिळेल तेव्हां तलास करून आणून पाठवून द्यावा. राजश्री संताजी धायेभर यांचे पुत्रानी तीन पील कुतऱ्याचे पाठविले होते, त्यापैकीं येक चितास आला तो ठेविला. दोन माघारे फिराविले. विदित जाहाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विनंती.

¶*Purandare writes to Chimaji Appa to procure good pups and dogs for Shahu who seems to be very fond of these animals.*

---

१ वेडावलेला.

No. 16]

श्री

+
पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा
राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी.

विनंती. स्वामींनी गजनाचे बीज पाठविले ते येथे आले. राजश्री स्वामीस गुजरानून उतर पाठऊ. कुतरी चाळीस हुजरे याजबराबर पाठविली आहेत, म्हणून स्वामींनी लिहीले. यैसियासी कुतरी येथे आली. परंतु राजश्री स्वामीच्या चितास आली नाहीत. यैविसीचे तपसिले वर्तमान पहिले सेवेसी लेहून पाठविले असे. तरी स्वामींनी राजश्री अनंदराऊ पवार याकडे कोणी शाहाणा माणूस पाठऊन, तेथून कुतरी आणवावी. न्हावीकर सितोळे याचे घरी कुतरी आहेत. तींहि आणऊन पाठविली पाहिजेत. मौजे सिकरापूर येथील पाटील पाठविला आहे, म्हणून स्वामींनी लिहिले. यैसियासी पाटील अद्याप येथे आला नाहीं. आलियावर वर्तमान लेहून पाठऊ. कळले पाहिजे. सेवेसी श्रृत होये हे विज्ञापना.

¶*Purandare informs the Peshwa that not one out of the forty dogs sent by the addressee pleased the King. The Peshwa is asked to make enquiries with Anandrao Powar or the Sitoles of Nhavi who were reported to have a good breed in their possession.*

No. 17]

छ ४ जिलकाद

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा
स्वामीचे सेवेसी.

विनंती उपरी. छ २ जिलकादी शुक्रवारी दीड प्रहर रात्रीस राजश्री स्वामींनी आज्ञा केली कीं, सांप्रत कुतरियाची वीण लागली आहे, तरी उत्तम कुतरे पिल आपले जिल्हेतून आणवणे. राजश्री आपास लेहून पाठवणें ऐसी आज्ञा राजश्री स्वामींनी केली. आणि मागती बोलिले कीं, ढमढेरे याची घरी पिल उत्तम असतील, सिकरापुरी धायेभोर याचे घरी पिल उत्तम असतील. त्यावर राजश्री फत्तेसिंग बावा बोलिले कीं, नाहावीकर सितोळे याचे घरी पिल उत्तम असतील. त्यावर राजश्री स्वामींनी आज्ञा केली कीं, उत्तम पिल आणून देणे. मुलकातील जमा करून पाठविले तर, कार्याचे नाहींत. ज्या गावांत

+ पत्र माहादाजी अंबाजीचे.

उत्तम कुतरी असेल, तिला पिल चांगले जाले असतील, ते आणवणे. त्यावरून स्वामीस पत्र पाठविले आहे तरी स्वामींनी ये गोष्टीचा बरा प्रयत्न करून पिल मेळऊन आगत्य पाठऊन दिल्हे पाहिजेत. जे गोष्टीचे राजश्री स्वामीस आगत्य, ते गोष्टी केली पाहिजे. पत्राचे उत्तर पुढे पाठऊन द्यावे. मागाहून पिल निगेनसी पाटऊन द्यावें. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Chimaji is asked to secure choice puppies for the King.*

No. 18]

पाा छ १७ जमादिलोवल

श्री

तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी.

अपत्ये माहादाजी अंबाजी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील वर्तमान ताा छ १९ जमादिलावलपरियेत येथास्थित असे. विशेष. स्वामीनी राजश्री स्वामीस कुतरी सुमार १० दाहा पाठविली. ती नेऊन गुजरानली परंतु मनास आली नाहीत. उगीच तीन कुत्री मात्र ठेऊन घेतली. वरकड सात कुतरी माघारी दिल्ही ती पाठविली असेत. स्वामी येथून गेले तेव्हा राजश्री स्वामीपासी कुतरी उत्तम पाठवितो म्हणून मान्य केले आहे व त्याणी निमोनाही कुतरी दाखविली आहेत. तरी उतम कुतरी तलाश करून अगत्य पाठविली पाहिजे. येविसी अनमान न करावा. राजश्रीस कुत्र्याचे अगत्य फार आहे. तरी पाठवावयासी हैगै न करावी. विदित जाले पाहिजे. सेवेसी शृत होये हे विज्ञापना.

¶*Mahadaji Purandare informs the Peshwa that the dogs sent by him were not approved by the King and asks him to secure a better breed.*

No. 19] *[1738 ?*

श्री

तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी.

अपत्ये माहादाजी अंबाजी कृतानेक सास्टांग नमस्कार विनंती. येथील वर्तमान ताा छ २९ जमादिलवलपरियेत येथास्थित असे. विशेष स्वामींनी कुतरी सुमार १४ चवदा पाटविली, ती राजश्री स्वामीस गुजरानली. परंतु

राजश्री (चे) चितास आली नाहीत. दोन कुत्री मात्र घेतली. वरकड काही म्हातारी, काही कामाची नाहीत, यास्तव माघारी टाकिली. विदित जाहाले पाहिजे. राजश्रींनी माघारी टाकिली त्यापैकी येक तो पिसाळलेसे झाले, ते सोडिले. व येक अघासिंग यानी घेतले व येक चिरंजीव नानाने घेतले व येक दोन जिवबा चिटनीस याणी घेतली. बाकी राहिली ती पाठविली असेत. तरी स्वामींनी आणीक कुतरी उतम पील पाहून राजश्रीकारणे पाटविली पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये वे विनंती.

¶*Mahadaji Purandare to Bajirao, asking him to send some well-bred dogs for Shahu.*

No. 20] *[18-9-1744*
[or 18-8-1747
[or 3-6-1755

श्री

तीर्थरूप राजश्री नाना ता। राजश्री भाऊ
स्वामीचे सेवेसी.

अपत्यें त्रिंबक सदासिव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल ता। छ २२ साबान भोमवासरपर्यंत स्वामीच्या आसीर्वादेंकरून येथास्थित असे विशेष. स्वामींनी राजश्री स्वामीकारणे कुतरीयाचे पील जोडा १ पाठविला तो राजश्री स्वामीच्या खातेरीस न आला. उतम नाहींत यास्तव माघारा परतोन दिल्हा. तो कार्याचा नाहीं मग काये करावायास्तव आम्हींही आणून गावांत सोडून दिल्हा. तर राजश्रीकारणे उतम कुतरेयांचे पील राजश्रीचे मर्जीयोग्य येत्नपुरःसर जे मिळतील ते मेळवून आणून पाठवून द्यावे. वरकड वर्तमान दरबारचे अलाहिदा पुरवणीपत्रीं लिहिलें आहे त्याजवरून विदित होईल. उतरें पाटवावीं. विदित जालें पाहिजे सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Purandare writes to Nana, asking him to supply good dogs for Shahu.*

No. 21]
पा। छ २६ जमादिलाखर

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा
राजश्री अपा स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी स्वामींनी राजश्रीकारणे घोडा पाठविला तो छ २१ जमादिलाखरीं सकाळच्या प्रहर दिवसा येथें पावला. राजश्री सिकारास गेले होते. ते

दोन प्रहरीं आले. संध्याकाळच्या चवथे प्रहरीं घोडा नेऊन राजश्रीस गुदरला. राजश्रीनी पाहिला. फेरावयास चाबूकस्वार हाजीर नव्हता म्हणून रिकीबदारास सांगून फेरून पाहिला. रिकीबदाराने राजश्रीस सांगितलें की जवळच्या टप्यांत घोडा हालविला तरी तोंडचा बहुतसा गोड आहे. दुरच्या टप्यास बहुतसा दाटला तरी थोडासा वोढितो. त्याहीमध्यें त्यास खपाळ्या लगाम म्हणून थोडा वोढितो. आडवा लगाम दिल्याने सज येईल येसे सागितले. त्यावरी राजश्री बोलिले कीं पुढीले चौकास जसा आहे तसा मागले चौकास नाही. मागें कमी पडिला आहे. आम्हास जसा पाहिजे तसा नाहीं. परंतु आठ दिवस ठेऊन पाहू. आमचे मरजीस उतरला तर ठेऊं नाहींतर माघारे देऊं. पागेच्या हवालदारास सांगितलें की तूर्त डाग न करणे. बिनदागीच असो देणे. येसे बोलिले. स्वामीस कळावें म्हणून लिहिलें असे. स्वामीनी जरी सरोसर[1] विकत घेऊन देणे म्हणून लिहिले. त्यावरून जरी सरोसर विकत घेऊन दिल्ही. विदित जालें पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये. विज्ञापना.

¶*Bajirao and Chimaji are informed that the horse sent to the King has been found defective in some respects.*

No. 22]

छ २६ साबान
पा. छ ९ रविलाकर.

श्री

पुरवणी श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान स्वामीचे सेवेसी

विनंती एक इराकी घोडा वेगळी कुल फर्मासी जिनसा सवंग महाग तयार करून गड्डे बांधून ठेविली आहे. इराखी घोड्यासाठी माणसे लाहोरास पाठविली आहेत. परंतु या दिवसात काबलेकडून सौदागरी घोडे आले नाहींत. ज्यास पाठविले आहे तो मार्ग पहात बसला आहे. सौदागरी घोडे आल्यावर ऐखादा घोडा उत्तमसा

---

१ घोड्याचा एक दागिना.

खरीद करून आणील. जिन्नस तयार करून ठेविली आहे, ते तो मागाहून उंटे माणसे समागमे देऊन वाटे लावितो. सांप्रत वनगाई व कस्तुऱ्या मृग व हुमे पक्षी जिवंत पाठवावा. हे जिन्नस श्रीनगरच्या राज्यात आहे म्हणून येथे कोणी सांगितले त्याजवरून राजश्रीनी आज्ञा केली तरी तुम्ही छोटेखानी कारकून शाहणा एक श्रीनगरास पाठवून सदरहू तीन जिन्नस प्रेत्नपुरःसर आणवून पाठवून देणे मुजरद कारकून पाठवून तलाश करणे म्हणून पुरवणी पत्री आज्ञा लिहीली. यास श्रीनगरच्या राज्याचे येथें वकील आहेत. पादशहा वजीर इत्यादिक यांस कधीं कधीं तोहफा म्हणून कांहीं जिन्नस पाठवित असतात. आम्हासीहि स्नेह राखतात. तेथले राज्याशीही आमचा दंडक आहे. त्या वकीलास बोलावून विचारिले. त्यांनीं निवेदन केले कीं, हुम पक्षी तो जिवंत मिळत नाहीं. कोणी स्वदृष्टीनें देखिलाच नाहीं. श्रीनगर बंदरी पलीकडे पहाडात दो चौ वर्षांत कधी कधी हे पक्षी उतरतात तेथे पक्ष मात्र टाकून जातात. जिवंत पक्षी कोणी देखिलाच नाहीं. वनगाई व कस्तुरीया मृग मिलतो परंतु हे दिवस नव्हेत. वर्षाकाळास प्रारंभ जाहला असतां येथून माणसे पाठवावी. विजयादशमीच्या दिवसात वनगाई व कस्तुरीया मृग येथे येईल तो हिवाळ्या दिवसांत मातान्यात पुण्यात पोहचूं शकतो. आता उष्ण काळांत तो कदापि चार मजलीहि निभणार नाहीं. या प्रकारचे वर्तमान

आहे. या कार्यानिमित्य एखादा छोटे-
खानी कारकून श्रीनगरास पाठवितो.
तथल्या राज्यास स्वामीच्या तर्फेनें कांहीं
जिन्नसहि पाठवून या दोही वस्तुचा तलाश
करितो. सेवेशी श्रुत होय बहुत काय
लिहिणे. कृपा केली पाहिजे हे विनंती.

¶*Shahu orders the Peshwa to procure several curious animals from the Himalayas.*

No. 23]

श्री

तीर्थरूप राजश्री राऊ व
तथा राजश्री आपा स्वामीचे
सेवेसी.

आपत्ये मल्हार तुकदेव कृतानेक सा(ष्टांग) नमस्कार विनंती. येथील कुशेल ता छ २१ ज(मा) दिलाखर पर्यंत स्वामीच्या आसीर्वादेंकरून येथास्थित असे विशेष. स्वामीनी राजश्रीकारणे घोडा पाठविला होता. त्याचा पहिलें अर्थ लिहून पाठविला होता. त्यावरी आजी प्रातःकाली दरबार जाला. तेव्हा पागेतून घोडा पाहावयास (आ)णविला. तेव्हा राजश्री देवजी सिर्के व नागोजी घाटगे व त्रिबकराव धायेगुडे व आणखी लोक बोलिले कीं, घोडा उतम नाही. परदेसी घोडा मागें कमी पडिला आहे. उमर वरसें सात आठ जालीं आहेत म्हणून बोलिले. त्यावरी राजश्री बोलिले कीं, आम्ही तोंड वासून घोडा मागितला. तसा * * * * हीं आम्हा योग्ये नाहीं. मलीक रिकिबदारास फेरून पाहावयास सांगितला. त्याणे फेरून आणिला. त्याणे सांगितलें की, घोडा वोढक फार * * * * माहाराजांच्या कार्याचा नाही. यैसे बोलिला. (घो)डा राजश्री च्या चितास नये. म्हणून फ * * * * * * व सुभाननाक वगैरे यांजबराबर……………………माहे सरोसर जरी वे………………पार देऊन विकत घेतली………………येकून दोनी सरोसरा पाठविल्या आहेत. व पहिला साज समेत पाठविला असे. लाड * * बहिरनाक सुभाननाक वगैरे चौघे करोल यानी खर्चास (मागि)तले; त्यावरून त्यास व घोड्यास दाण्यास रु * * * काडजी व सुभाननाक याचे

हवाला केले आहेत. त्याचा हिसेब स्वामीनी त्या दोघाज(वळून) घ्यावा. घोडा उतम आरबी थोर * ळ * * * पाठविला पाहिजे. येविसी अनमान केला न पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये विज्ञापना.

¶*Malhar Tukdev Purandare writes to Bajirao about the horse which Bajirao had presented to the King. The horse did not meet with approval.*

No. 24]

छ १५ जाखर

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा

राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी

विनंती. बुधवारी दरबारी राजश्री स्वामी बोलिले की, ये गोस्टी मोठी बेवकुबीची जाहाली की, राजश्री प्रधानपंतास मागितला; हे उतम न जाहाले. यैसे बोलिले. त्यावर आम्ही उतर दिल्हे की, माहाराजानी घोड्याविसी हुकूम केल्यास काही विसर पडला अगर हैगै केली यैसे नाही. आम्ही येक दोन वेळा लिहिले होते. त्याचे उतर आले की, घोड्याच्या तलाशात आहो. माहाराजाच्या मर्जी माफक योजून लौवकरीच पाठवितो. यैसे आले आहे. यैसे आम्ही बोलिलो. त्यावरी राजश्री बोलिले की, याउपर आम्हास त्याचे घोडे घेणे नाही. त्यावर मागती आम्ही उतर दिल्हे की, घोड्याविसी काही हैगै जाहाली नाही; असे असता माहाराजानी असे म्हणावेसे काये आहे? घोडा लौकर येईल यैसे बोलिलो. तरी स्वामीनी हैगै करावीसी नाही. बिशाद फारसी नाही. तर अगत्य घोडा पाठवावा. येविसी अनमान न करावा. कुतन्याविसीहि वरचेवर राजश्री आज्ञा करितात. तरी तलाश करून कुतरीहि पाठवावी. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना

¶*Mahadaji Purandare to the Peshwa and Chimaji that the King is quite upset over the Peshwa's negligence in the matter of complying with the King's request for a horse. It should therefore be sent with all despatch.*

+ पत्र महादाजी अंबाजीचे.

No. 25] [1740 ?

श्री

विनती उपरी. अमरसिंग बुंधले याणी बाज व जुरे व कुतरियाची जोडी राजश्री स्वामीकडे रवाना केली होती. त्याजबराबरी बालकिसण परदेसी होता. याची खर्ची सरली याकरितां याचे सोबती होते त्याणी यास मावारा लाविला. तो राजश्री बहिरजी निंबालकर यांच्या लष्करासमागमे आला. त्यांच्या कारकुनांनीं याचे दोन गलेथे[1] घेतले आहेत. ते देत नाहींत. त्यास बोलाऊन आणून यांचे गलथे यास देविले पाहिजेत. विशेष काय लिहीणे. हे विनती.

¶*Dogs, hawks and other hunting animals of prey are brought for Shahu from North India.*

No. 26] [22-8-1740

पाा छ १३ जमादिलाखर

श्री

तीर्थरूप राजश्री आपा व ताा
राजश्री नाना स्वामीचे सेवेसी

अपत्ये मल्हार तुकदेऊ कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी येथील कुशल ताा छ १० जमादिलाखर भृगुवासर दीड प्रहर रात्रपर्यंत स्वामीच्या आसीर्वादे-करून येथास्थित असे विशेष. आतापासून दसरादिपवालीपर्येत माशाचे सिकारीचा हंगाम आहे. यास्तव माशाचे डाव जागजागा राजश्री स्वामीनी घातले आहेत. नित्य जाऊन गल टाकून बसावे, त्यास आजी सायेकाली सिकारीहून आल्यानंतर दरबार जाला. माशाचे व सिकारीची चर्चा निघाली. तेव्हां गलाचे दोरीस बारीक सूत असावे म्हणून बोलिले. त्यावरी कितेक लोक बोलिले की बऱ्हानपुरी खानदेशचें सूत बहुत बारीक मिलते म्हणून चर्चा केल्या. त्याजवरून राजश्री स्वामीनी आम्हास बोलाऊन नेऊन आज्ञा केली की दीडसे रुपयांचे सूत अतिउतम बारीक खानदेसी बरानपुराहून विसावे दिवसीं येथे आणवणे म्हणून आज्ञा करून स्वामीसहि सहीचे पत्र लिहिलें आहे. तर ही पत्रे पावतील तेक्षणी मुजरद जासूदजोडा तयार करावा. त्यांचे पदरीं दीडसें रुपयांचे हुंडीपत्र करून द्यावें. कमावीसदारास सुताविषीं ताकीदपत्रें लेहून देऊन बऱ्हानपुरास रवाना करावें. कमावीसदारास ल्याहावें कीं येक दोघां सावकारांचे घरीं सूत बहुत बारीक आहे त्याचे ठिकाण पाहून अवघ्या सुतापेक्षां

---

1 Loads or bundles.

जे बारीक चांगले मिळेल ते खरिदी करून दीडसे रुपयांचे टाकोटाक पाठऊन देणे म्हणून बरी ताकीद करून ल्याहावें व जासुदासहि मार्गी सत्वर जावें सत्वर यावें यैसी ताकीद करावी. सदरहू सुताचे रुपये १५० दीडसें हरयेक यैवजी मजुरा देऊन म्हणून राजश्री स्वामी बोलिले आहेत. देतील. सिकारीचें अगत्य राजश्रीस बहुत आहे. स्वामीस विदितच आहे. तरी अविलंबे सूत राजश्रीस येऊन पोंह्चे तो अर्थ केला पाहिजे. पैक्याची वरात स्वामी तिकडीलच कमाविसदारावर लेहून देऊं म्हणतील तर कमाविसदारापासून पैका आतांच येणार नाहीं आणि दिवसगत लागेल. यास्तव रोख पाठवावा अगर हुंडी पाठवावी आणि सूत खरिदी करून आणवावें. विदित जालें पाहिजे. राजश्री स्वामीस उतर पाठवावें कीं, महाराजांचें पत्र पावतांच सूत आणावया माणसें पाठविलीं म्हणून ल्याहावे. सेवेसी श्रुत होये विज्ञापना.

¶*Letter from Purandare to Chimaji Appa, communicating him Shahu's orders to purchase fine twine for the King's fishing rod, as he was fond of fishing.*

No. 27]

श्री

श्रीमंत क्षत्रिये कुलावंतस माहाराज राजश्री
छत्रपति स्वामीचे सेवेसी.

विनंती सेवक निळकंठ बलाल कृतानेक विज्ञापना विनंती. स्वामीचे कृपादृष्टीकडून सेवकाचे व या प्रांतीचे वर्तमान छ १२ रबिलाखर पावेतों येथास्थित असे विनंति. स्वामीचे आज्ञापत्र सादर (ज्ञा.)लें. तेथें आज्ञा कीं रामचंद पायेदामी[1] व माहादजी खापणा लावबाज[2] पाठविले आहेत. यांबराबर माणूस देऊन लावे धरून आणून पाठवणें म्हणौन आज्ञा. आज्ञेप्रमाणें त्याबराबर माणसें व सुताचे चिवट[3] येक देऊन पाठविले. त्याणीं लावे धरून आणिले ते सेवेसी घेऊन आले आहेत. सेवेसी विदित जाले पाहिजे. यांस वेचास[4] रुपये वीस २० +देविले ते आज्ञे प्रमाणें पावविले. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापनां.

¶*Letter addressed to Shahu by Chitnis Nilo Ballal informing him of his having sent birds as ordered.*

---

१ पायेदामी = जाळी टाकून अगर लावून पक्षी पकडणारे.

२ लावबाज—लाव, लावा = पक्षिविशेष, शिकारखान्यांतील लाव्यांकडचा कामगार. जसे, हरणबाज, खबुतरबाज.

३ चिवट—A roll of coarse cotton thread. It is usually ten or twelve cubits long and consists of from one hundred to two hundred winding around the तानवट or two stakes.

४ वेच – खर्च. + वळण निराळें.

No. 28]

पौ छ १९ जमादिलाखर

श्री

श्रीमंत राजश्री राऊ स्वामीचे सेवेसी

पोष्ये अंबाजी त्रिंबक कृतानेक सां नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुषल ता छ १९ जमादिलाखर जाणून स्वकीये कुषल लेखन करावया आज्ञा केली पाहिजे विशेष. राजश्री स्वामीनी बाजजुरे याचे खरिदीबदल स्वामीकडून पाच हजार रुपये विद्यमान राजश्री अनंदराऊ सुमंत देणे ता मल्हार प्रभु देविले. त्यास आम्ही स्वामीपासी होतो. याकरिता राजश्री स्वामींची पत्रे घेऊन रा मल्हार प्रभु स्वार होऊन जेजुरीस गेले. आम्ही सातारियांस आलो. त्यावरून मारनिलेनी आम्हाकडे राजपत्र पाठविले. त्यावरून आम्ही आजी छ मारी राजश्री कृष्णराऊ व राजश्री जिवबा चिटनवीस याच्या विद्यमाने वाघोजी कामथे हवालदार व राघो माहादेव कारकून यांचे पदरी रु ५००० पांच हजार घालून कबज घेऊन दप्तरी ठेविले. स्वामीस वर्तमान कळावे याकरिता लिहिले असे. राजश्री मल्हार प्रभु स्वामीची भेटी घेतली राजपत्र स्वामीस देतील. पैका मागतील तर त्यास काही न देणे. विदित जाले पाहिजे. कृपा केली पाहिजे हे विनती.

¶*The writer informs Bajirao that five thousand rupees have been paid out to purchase two hawks for His Highness.*

No. 29]

श्री

पुा सेवेसी विज्ञापना राजश्री बोलले कीं, वाग पाठऊन द्यावासा करार केला होता. त्यास अद्यापि वाग आला नाही. कदाचित वाग दुखवला असेल. तरी वाघीण तऱ्ही पाठऊन द्यावी. तरी स्वामीनी वाघ रवाना केला असिला तरी उतमच. नाही तरी वाघिणीची आज्ञा करून पाठवावी. सेवसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Shahu orders a tiger and a tigress.*

No. 30]

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी विनंती उपरी. सिमघीयाचा खेल संपूर्ण जाला नाही. दशमी पावेतो आहे. त्यास छ २० सवाली रविवारी दोप्रहरा वाघाची हवी आली. याकरितां राजश्री स्वामी सिकारीस गेले. पाटिलाचे स्मरण केले. याउपरी सिकारीस जातील. पाटील सत्वर स्वामीनी पाटविले म्हणजे येथे आमचा आब राहील. नाही तर राहत नाही. क्रोधास येतील. ते समई समस्ता देखता काये बोलतील ते कलेना. विदित जाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये विज्ञापना.

¶*Apa is informed that the King, having learnt that tigers are abroad, has gone out hunting and expects huntsmen to be sent to him immediately.*

No. 31] [1737

पाा छ ३ साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा
स्वामीचे सेवेसी

विनंती चाकरमाने पाटलाचे त्वर्प[1] राजश्री स्वामीनी लाविले आहे. नित्य आम्हास पुसनात पाटील आले कीं नाहीं, तुमच्या चितांत आणावयाचे नसेल तरी तसेंच आम्हास सांगणे. आम्ही हुजरे मसाले पाठऊन आणितो. यैसे बहुत प्रकारें बोलतात. तरी तूर्त काही थोडेबहुत पाठऊन द्यावे. सत्वर पाठविले पाहिजेत. येथें दुमल(?) बहुतच केली आहे. विदित जाहाले पाहिजे हें विज्ञापना.

¶*Shahu enquires why the Patils in employ for his Shikar have not been sent.*

---

१ तगादा त्वष्ट.

No. 32]

पाा छ ४ जिाद

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी. सांप्रत राजश्री स्वामी चौघटिका रात्रीस सिकारीस जातात. संध्याकाली येतात. दोनतीन घटिका राज्यकारभार करावयाचा तो होतो. मग आवघियास निरोप होतो. याप्रमाणे पांचसात रोज जाले. पुढे किती दिवस चालेल ते पाहावे. तीनचारसे माणसाचा स्वयपाक सिध करून रानात न्यावा. भोजने तेथेच करावी. बहुत संतोषरूप आहेत. जे समई राजश्री संभाजी राजे याचे पत्र येते ते समई मात्र आम्हावर कोप होतो. तो समये गेल्यावर मग काहीच नाही. अद्याप स्वामीचे राऊत पुणियास आले नाहीत. मागती पत्रे लेहून आणिले पाहिजेत. सेवेसी विज्ञापना.

¶*King Shahu is reported to be spending the major part of his time in hunting and has his repast served in the forest.*

No. 33]

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे सेवेसी

आज्ञाधारक खंडोजी माणकर मुाा किले तलागड साष्टांग (दंडवत) विज्ञापना ताा छ २७ माहे शौवालपर्यंत स्वामीचे कृपावलोकनेकडून शेवकाचे व प्रांत-मजकुरींचे वर्तमान येथास्थित असे विशेश. आज्ञापत्र छ ४ सवाल पैवस्ता छ १४ मिनहूं, तेथे अज्ञा कीं "बटकीच्या पोरी दोन बहुत चांगल्या दाहा अकरा वर्षांच्या निरोगी, नाचावयासी लायेक लाविलीयानी उपयोगी पडत यैशा आणवणे-विसीं राजश्री स्वामीची येकांतीची फर्मास आहे. तरी प्रैत्नपूर्वक मेलऊन येथे पसंद पडत वाईट न म्हणत यैशा पाहून पाठवणे" म्हणौन आज्ञा. यैसियासी इकडील माणूस आहे हे स्वामीस विदीतच आहे. कुणबी माणूस कालें[1] रीस, देखणें नव्हे. पाहाता वीट येतो. यैसेही असोन शोध मनास आणिला, परंतु स्वामीनी लिहिल्याप्रमाणें वस्त मिलत नाही, व बदसुरत कुंगार[2] असिल्या तरी

१ 'काले रीस देखणे नव्हे'—या वाक्याचे दोन अर्थ संभवतात. इकडचीं माणसें काळीं रिसासारखीं म्ह. अस्वलासारखीं असा एक अर्थ होईल. किंवा रीस देखणा (रीझ देखणा—रिझविण्यसारखा सुंदर) असा शब्द स्वीकारून इकडीऊ माणसें रीझ देखणीं म्ह. सुंदर नाहींत असाहि अर्थ होईल. कोकणांत रीस ही एक माकडाचीहि जात आहे.

२ भिकार.

घरिच्या पोरग्या द्यावयासी कोण्ही रजावंद होत नाहीं. अतिशये करावा, तरी मुल्क दुतर्फा, यास्तव कार्यास नये. तैशामध्यें लिहिल्याप्रमाणे प्रयोजनिक वस्त असिलियासी हरयेक प्रेत्न केला जाता. परंतु स्वामीनी लिहिल्याप्रमाणे या प्रांती वस्त मिलत नाही. सेवक आज्ञाप्रमाणे तलासामध्यें आहों. तलासें मिलालियावर अंतर होणार नाही. सेवेसी विदित होये हे विज्ञाप्ति.

¶*Shahu ordered from the Konkan two young girls as maid servants. Khandoji Mankar replies to the Peshwa that good-looking girls of the type required were not available in the Konkan.*

No. 34]

श्रीभार्गवराम.

सेवेसी विनंती उपरी राजश्री प्रधान पंताकडे धिंगराज भाट यास रुपये २०० दोनसे देविले पाहिजे हे विनंती.

¶*Shahu's gift of Rs. 200 to a bard.*

No. 35] *[12-7-1749*

राजमंडल मा। पोते रोजकीर्दी
माहे शाबान सुरु खमसैन
तेरीख ७ रोज सौम्यवासरे श्रावण शुद्ध नवमी मुा। गोडोली.
पैकी नोंद

बंद ८ वा — यैवज दरमाहा आशाढ मास व सिलक ता। जेष्ट मास पैकीं खर्च

नटवे वगैरे. हिरामण
१९ १४८÷ यैन
।।।≥ कसूर

१९
४० दुर्गादास
२९ खासा
१९ देविदास

४०

३२ सेटी बिन रघुनाथ ता। गंगाराम
२२ खासा
१० मानराव
———
३२

३६।।। राणोजी गुंजकर
२०।।। खासा
१६ नागोजी
———
३६।।।

२१।।। तुकोजी पडतुरकर
१५ गोविंदा बीरभान
२० फकिरा वगैरे
१५ नरसिंगराव
१५ खिरसागर
१५ राहुजी
१६ भगवती हणवंतराव
७।। आपाजी बिन सिवाजी
२० नसू बिन बसवाजी
३० तुळजी राव वगैरे
१५ येलगडप
५ खासा
५ भवानी
५ बसवाजी
२० लालमण दि। आमीना ता। सुक॰
मादाई
१५ संगीतराव
३० शंकर जोगी वगैरे
९ खासा
६ येसू
६ गोविंदा
६ जयेराम
३ कसूर

२५ गणोजी जोगी वगैरे

१० खासा

५ आनंदराव

५ भवानी

५ मानाजी

२० गंगाराम वा। भगवान

१० खासा

१० हैबतराव वा। येशवंतराव

७५ धोंडी जोगी वगैरे आसामी

१ खासा बिन जनार्दन जोगी

१ गंगाजी बिन त्रिंबकजी जोगी

१ आपाजी बि॥ त्रिंबकजी गुरव

१ रामाजी बिन गणोजी जोगी

१ गोविंदा बिन सकोजी गुरव

१ मुरारजी बिन त्रिंबकजी जोगी

१ सिवाजी बिन त्रिंबकजी गुरव

१ भागोजी बिन त्रिंबकजी जोगी

१ चिमाजी बिन सुभानजी जोगी

१ संताजी बिन सुभानजी रुजू जनार्दन जोगी

———o———

१४५॥. गुरव लोक

२० रघूजी बिन रखमाजी

४८ भवानीदास वगैरे

२५ खासा

२० तुळाराम

१ बोहण

२ बसफोड

१५ संभू बिन माहादजी ता। मावजी

२५ सदाशिव

५ खंडोजी ठोसर
७॥ आवजी बिन दमाजी
१० राणोजी आंबडकर
१५ बापूजी गुरव

¶*This is a list of the Court-players of Shahu with their monthly salaries.*

No. 36]

पौ छ २९ मोहरम

श्री

+पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी.

विनंती उपरी. राजश्री शिवाजी यांची कन्या राजश्री स्वामीनी येथें ठेविली होती. तिची रवानगी राजश्री संभाजी राजे यांजबराबरच करीत आहोत. दहा सहस्राचे अलंकार घडून आंगावर घातले. सात पोषाक द्यावयास केले. हस्ती द्यावयास केला आहे. स्वामीस कळावें याकरितां लिहिलें आहे. सेवेशीं श्रुत होय हें विज्ञापना.

¶*Purandare communicates to Chimaji Appa the news that Shahu has taken care of Daryabai Nimbalkar and sent her home with a gift of ornaments.*

No. 37]

पा छ २० साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामी
वडिलाचे सेवेसी.

विनंती उपरी. गोपाळ आरडया व गोविंद बिडवई व सिवजी गोलकर लोहगांवकर येथें आले आहेत. त्यानीं राजश्री बसापा[१]ची भेट घेऊन सौभाग्यादिसंपन्न मातुश्रीबाई साहेबांस दाखल होऊन सांगितले कीं, कसबे मजकूर पहिले

+ पत्र मल्हार तुकदेव पुरंदरे याचें. शिवाजीराजांची कन्या दर्याबाई निंबालकर.

१ बसवंत खोजा.

मातुश्री जिजाऊ साहेबांकडे दरोबस्त गांव होता. तेव्हां पेठ बाजार भरून गावची लावणी होऊन उत्तम प्रकारें नांदविला होता. आतां खराब पडिला आहे तरी साहेबी दरोबस्त आपलेकडे करून घ्यावा. सात साला कौल द्यावा म्हणजे पूर्ववत प्रमाणें पांढर नांदऊन पेठ बाजार भरून. ऐसा कितेक प्रकारें भर भरून सांगितले आहे. सौ मातुश्रीबाई यांचेहि चितास आले आहे. पुढें गांव दरोबस्त करून घ्यावयाचा मजकूर करतील तरी स्वामींनी ये गोष्टीचा धरबंध अगोदरच केला पाहिजे. येथें जे त्रिवर्ग आले आहेत त्यांचे कसबे मजकुरी कोणी असतील त्याची तहकिकात करून आपल्याजवळ बोलाऊन नेऊन विचारे समाधानें त्यांस सांगून यांस घेऊन जात तो अर्थ करावा. केवळ जबरदस्तीच करावयाचे काम नाहीं. तेथें जबरदस्ती जाली म्हणजे हे येथें अर्धांकच लावालावी करितील. यास्तव युक्तीनेंच यास येथून नेले पाहिजे. महादशेट सेव्यास यावयास दिसगत लागली. या कारितां रा स्वामींनीं राजश्री राघो राम यास सांगितलें आहे की, जेजालबारदार पाठऊन मसाला घेऊन सेव्या व पांढर घेऊन येणे म्हणून त्यास आज्ञा केली आहे. स्वामींस कळावे या करितां लिहिले आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

[पत्र नानासाहेबाचें असावें].

¶*This appears to be a letter by Nanasaheb to Chimaji, reporting that Sagunabai Rani and Basappa are concocting plans as regards the village of Lohagaon.*

No. 38] *[April 1747?*

श्री

राजमान्य राजश्री बालाजी पंडित प्रधान यांसी प्रती सौभाग्यादिसंपन्न बाई-साहेब याणी आज्ञा केली ऐसी जे, तुम्ही निरोपास आला ते समयीं आम्हापासी बोलला की, मौजे वडुनास श्री कृष्णास्नानास जातो, च्यार रोज तेथे राहीन. पुनरोक्त येथे येऊन साहेबाकडील लाहान मोठी कामे असतील तितकी विल्हे [illegible]. यैसा करार करून आज्ञा घेऊन गेला. आणि आजी ऐकितो की, तेथून [illegible] करून पुढे गेला हे कोण गोष्ट ? काये निमित्य आज्ञा न घेता रुसवा [illegible] पुढे जाता हा अर्थ काहींच कलत नाहीं. हा मलमास[१]. आपणास [illegible] जरूर जाहले तरी वडुतच्या मुकामास माघारे येणे. मलमास क्रमल्या

१ अधिक मास.

नंतर येथील जाधवाकडील व बाब्याकडील कागदापत्राचा गुता वगैरे कामे उरकून महाराज राजश्री स्वामीची आज्ञा घेऊन जाणे. यामध्ये लौकीक उत्तम आहे. नाही तरी आज्ञा न घेता जाणे हे उचित नाही. पत्रदर्शनी तेथून वडुतास येणे. ये गोस्टीस अनमान कराल, तर तुम्हास महाराजाच्या पायाची शफत असे व आमचे पायाचा शफत असे. जातेसमयी तुम्ही बोलला की, साहेबाकडील कामे विल्हे लाऊन आज्ञा घेऊन जाईन. यैसे बोलोन आमच्या पायाची आण वाहून गेला. यैसे असता आजी परस्परे स्वार होऊन गेला. यैसे चितात तुमच्या होते तरी आम्हासी आण वाहून काये निमित्य न पुसत जाता हे न कले. यैसे न करणें. उचित नाही. बहुत काये लिहिणे सूज्ञ असा.

¶*Sakwarbai to Peshwa Nanasaheb: beckons him to her presence and requests him not to depart in an angry mood.*

No. 39]

श्री

पु॥ सेवेसी विज्ञापना श्रीमंत सौभाग्यादिसंपन्य मातुश्री बाईसाहेब वाडा दुसरा यास स्वामीनी पत्र पाठविले. ते पत्र सेवकाने राजश्री माहादजी सालोखी याजपासी देऊन वाडियात धणी(णी)स गुजरलिले, त्यास स्वामीचे पत्र लाखोटा फोडून अक्षरशाहा धणीने वाचून पाहिले. परंतु निबगावचे कजियामुळे धणीन माहादजी सालोखी यास म्हणो लागली की, आपणास पत्र लागत नाही. त्याचे पत्र त्याचे कारकुनाचे हवाला करणे. त्यावरून आपणासी पत्र रा महादजी सालोखी व चिटनिविस माघारे देत होते. परंतु आपण घेतले नाही. निबगावामुळे धणीन बहुत नाखुश आहे. निबगावचा मजकूर धणीने सेवकास रुबरु पडद्याआड बोलाऊन आज्ञा केली. ते सविस्तर रा नानास लिहिले आहे. त्यावरून स्वामीस विदित जाले असल. स्वामीचे कागदाचा जाबहि न दिल्हा नाही. परंतु धणीन येका दोघा पासी बोलली की राजश्री पंतप्रधान याचा व माझा भाऊपण्याचा स्नेह लौकिकात फार आहे. येसे असून माझीच माणसे मारून पिटऊन घालितात. म्हणून मला त्याचा फार राग येतो. विदित जाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Letter addressed to Peshwa Balaji Bajirao at Poona by some one of his party at Satara. It explains why the second Rani Sagunabai was offended with the Peshwa.*

No. 40] [पौ 23-9-1743 ?

पौ छ १९ साबान.

श्रीशंकर

पु॥ तीर्थरूप राजश्री नाना स्वामींचे सेवेसी.

विनंती. सांप्रत रघोजी बावावर धाकटे बाईची कृपा फारशी आहे. हमेश भोजनास बोलवावे. आपण खासा त्याच्या घरास जावें. प्रत्यह खलबतहि दोन च्यार घटका होत असते. फारशी ममता धरली आहे. आम्ही जातो तेव्हां स्वभाविक गोष्टी काढून रघोजी बावाचा स्तव फारसा करितात. कितेक जिनसाचे पोशाख व हरजिनस, हार, माला, फुले, नाना प्रा यांस आपले स्वहस्तें तयार करून पाठवावें; पकवानें करून पाठवावीं. ऐसी बहुतसी माया आहे. कळले पाहिजे हे विज्ञापना.

¶*Purandare to Peshwa, reporting Rani Sagunabai's attentions to Raghuji Bhosle.*

No. 41] [10-11-1735

पा छ ११ रजब

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री
राऊ व तथा राजश्री आपा
स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी सौभाग्यादिसंपन्न मातुश्री बाईसाहेबांस आरोग्येता व्हावी म्हणून राजश्री स्वामींनी छ ९ रजबीं इंदुवारीं प्राथःकाली गजदान व उष्ट्रदान व दोन अस्वदानें म्हैसीची दानें दोन व पांच सात गोदाने व कृष्णाजनदान व किरकोल दश दानें ब्राह्मणास दिल्हीं; अद्यापि वेथेस चढ उतार कांही नाही. राजश्री परम क्लेसी आहेत. विदित जाहालें पाहिजे. स्वामीस वर्तमान कलावे याकरिता लिहिले आसे. सेवेसी श्रुत होये विज्ञापना.

¶*Shahu distributes alms for the recovery of his queen, whose illness distressed him much.*

No. 42]

पौ छ १८ साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री नाना स्वामीचे सेवेसी

विनंती बावानीं बाईस निरोप पाठविला. नानाचे ठाई कृपा पूर्ण असो द्यावी, दुसरा विचार किमपि न धरावा. त्याचीहि निष्ठा तुमचे जागा आहे म्हणून सांगितले. तुम्हीहि बोलला होता त्यास आता ऐकितो कीं, नानावर अभक्त जाहाला आहे. तरी हेच आमचे ठाई निष्ठेचे भाषण बोलला त्याचे फल हे. तरी ही गोष्ट तुम्हा प्रभू लोकास उत्तम नाहीं. नानासारखा सेवक तुम्हास मिळणें नाहीं. तुम्ही लोकाचें इतरांचे बाष्कल वर्तमान ऐकून थोरले बाई सारखे करिता, तरी हे गोष्ट उत्तमांत नाहीं. नाना आमचे लेकरूं त्याजविसी आम्ही तुम्हांस सांगितले त्याचे फल तुम्ही हे आणले तरी याचे उत्तर यथार्थ चांगले पाठवा व लटका रोष टाकून देऊनं नानाचे समाधान करून त्यास पत्र पाठवावे. नाहींतर तुमचा आमचा (स्ने) श्नेह कशास पाहिजे ? आम्हा लोकास तुमचा स्नेह काय उपयोगीं आहे ? यैसे सांगून पाठविले आहे. उत्तर लौकर आणा म्हणून सांगितले आहे. उदेक उत्तर आणा म्हणोन नारोबास सांगितले आहे. बाबानीं आम्हास आणिक बोलाविले आहे. बाईचे उत्तर काय होते ते लिहून पाठवितो. सारांष बावाची कृपा निपूण स्वामीचे ठाई आहे. कांहीं चिंता नाहीं. सर्व उत्तम होईल. कलले पाहिजे हे विज्ञापना+

No. 43]

पा

छ १८ साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री नाना
स्वामीचे सेवेसी.

विनंती. स्वामीच्या आज्ञेप्रमाणे येवतेश्वरास आठा चो दिवसा जात असतो. बावास वर्तमान दरबारचे थोक थोक व उभयता बाईची मर्जीचे व राजश्रीचे

+ पत्र नाना पुरंदरे याचे हातचे.

सांगत असतो. नारायेण[1] स्वामीनीहीं मजला आज्ञा केली आहे कीं दो चौ दिवसा येथें येऊन वर्तमान दरबारचे व नानाचे ठायीं प्रीत आप्रीत राजश्रीची व दोघी बायकांची कसकशी आहे, दिवसेंदिवस कसकशी होती, ते सांगत जावे म्हणून आज्ञा केली आहे. त्याजप्रमाणे व स्वामीच्या आज्ञेप्रमाणे जाऊन सांगत असतो. बावाहि सविस्तर पुसतात. एकांती सांगतों. नारायेण स्वामीची आमचे ठायीं बहुत कृपा आहे. सदैव आपल्या शरीराचे वर्तमान पुसत असतात. सांगत असतो. तूर्त धाकटीबाई क्षुद्र गोष्टीस्तव रागे भरून रुक्षता वाढवितात. लोकांचे आइकतात म्हणूनहि नारायेण स्वामीस श्रुत केले. तूर्त धाकटी बाई नारायेण स्वामीस फारसी भजत असतात. हमेशा फुले पाठवावी. नारोबा उपाद्ध्ये बावाकडे पाठवीत असतात. हेहि वर्तमान नारायेण बावानीं आम्हास सांगितले. बाई नारायेण बावाचे दर्शनास गेली होती. तेव्हां बाईनीं बावास म्हटले कीं, मी लेकरूं आपले आहें. ज्याप्रमाणे नानावर कृपा आपण करितात त्या प्रमाणे मलाहि लेखून कृपा करीत जावी. म्हणून बहुतसी नम्रता भाषण केले. बावानीं उत्तर केले कीं बरें असो. तुम्ही सत्वगुणी आहां. कृपाच आहे. परंतु नानाचे ठायीं कृपा तुम्ही करीत अहाच परंतु अधिकोत्तर करीत जावी म्हणून सांगितले. ते वेळेस बाईनीं बावास उत्तर केले की, असे म्हणावेसे काय आहे? नानाचीहि माया आमचे ठाई आहे. आमची कृपा त्याजवर आहे. हेहि वर्तमान बावानींच मजवळ सांगितले. पहिले धाकटे बाईची कृपा स्वामीचे ठाई निपूण आहे म्हणून बावाजवल सांगत होतो व आपणहि येथें असतां बाईची कृपा फार आहे म्हणून बावाजवल सांगितले होते. त्यास तूर्त धाकटे बाईनीं क्षुद्र गोष्टींस्तव क्रोध केला आहे म्हणून आम्ही बावास सांगितले. बावानीं उत्तर केले कीं, नाना बहुत सजन आहे, त्याची वासना चित्त उत्तम आहे, कांहीं चिंता नाहीं, ईश्वर सर्व गोष्टी उत्तम करील. आम्हीहि ईश्वराजवल हेच चिंतन करितो. कांकीं नानाची माया हेतु आमचे ठायी आहे. म्हणून नाना आमचा हेच जाणून आहो. वरकड कित्येक प्रभू आहेत, आम्हास काय त्याचे प्रयोजन आहे? नानाचे आगत्य माया ही आम्हा लोकास कशास पाहिजे? परंतु वरकडा प्रभू सारखा नाना नव्हे. बहुत सजन थोर आहे. आमचे ठायीं बहुत माया धरितो. येणे करून आम्ही त्याचेच होऊन राहिलो आहो. नानाची चिंता आम्हास आहे. कांहीं चिंता नाहीं ऐस उत्तर दिल्हे व बाईस धाकटे नारोबा उपाध्या हस्ते बावानीं

---

१ नारायण भट पाटणकर. (?)

सांगून पाठविले कीं तुम्ही आमचे ठाई हेतु धरता कित्येक निष्टेच्या गोष्टी बोलत होता आम्ही ही तुम्ही सत्वगुणी म्हणून तुम्हासी बोललो होतो ते स्मरण आहे कीं नाहीं? दुसरी पुरवणी वाचावी.

¶*These two letters are from Nana Purandare to the Peshwa. They relate how the Peshwa tried through Narayan Dikshit Patankar and persons of that type to capture the good will of the two Ranis of Shahu and others. Brahmendra Swami and Narayan Dikshit appear to be tools employed by the Peshwa to carry out his schemes.*

No. 44] [*1740?*

छ ९ मोहरम

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ
व तथा राजश्री आपा स्वामी
वडिलांचे सेवेसी.

विनंती राजश्री केदारजी केसरकर यांची कन्या वाडियांतील लिंगाई यांचे पुत्रास राजश्री स्वामीनी नेमस्त करून लग्ननिस्चये केला आहे. आपण खासा त्यांचे घरास जाऊन मुलीस हरिद्रालेपन करून आले. ये गोष्टीमुळे बहुत अतिशये जाला. कितेक विपर्यासी भाषणे दोही पक्षीं जालीं. परंतु राजश्री स्वामीच्या चि(तात) गोष्ट होती तेच राजश्रींनीं अत्याग्रहे करून केली. कोणाचा काही उपाये चालिला नाहीं. स्वामीस कलावें म्हणून लिहिलें असे. सेवेसी श्रृत होये हे विज्ञापना

¶*Shahu performs a marriage forcibly and attends the ceremony personally.*

No. 45]

पौ छ १९ मोहरम

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा राजश्री
आपा स्वामीचे सेवेसी.

विनंती राजश्री केदारजी केशरकर याची कन्या वाडियांतील लिगुबाईच्या लेकास राजश्री स्वामीनीं अत्याग्रहें मागून देविले हे वर्तमान तपासिले पहिले लिहिले

होते. प्रस्तुत गुरुवारी लग्न जाहलें. राजश्री स्वामी व समस्त सरकारकून अश्व गजसहित मोठ्या समारंभ लग्नास गेले होते. त्यावर काली भृगुवारीं सौ मातुश्रीबाईसाहेबहि गेली होती व राजश्री स्वामीनी भोजनास गेले होते. भोजन केले. विदित व्हावें यास्तव लिहिले असे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Shahu performs the marriage of Kedarji Kesarkar's daughter with Lingubai's son.*

No. 46]

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा
राजश्री स्वामींचे सेवेसी

विनंती उपरी. राजश्री कुसाजी व येसाजी भोसलें यांचे पंचवीस खडी मिठाचा कागद स्वामीस लेहून त्यांजकडे दिल्हा आहे. तो त्यांचा कोणी स्वामीकडे घेऊन येईल, तरी स्वामींच्या चितास आलें तरी द्यावें. नाहींतरी न द्यावे. येथून भिडेस्तव कागद लेहून द्यावा लागतो. विदित जाहालें पाहिजे. हे विज्ञापना.

¶*Purandare to Bajirao, informing him of the supply of salt to Kusaji and Yesaji Bhosle, sons of Shahu.*

No. 47] [*3-5-1747*?

छ ६ जालाकर.

श्री

पुा तीर्थरूप राजश्री भाऊ स्वामींचे सेवेशीं

विनंति. येसाजी भोसले यास आणावयास लखमोजी व लिंगोजी हवालदार राजश्रींनीं पाठविले होते. दादा येत नव्हतेच. हमेश तीन्ही भव्या सडक चुवत असतात (?) तथापि यानीं बहुत प्रयत्ने करून आणले. दादाचा व प्रतिनिधीचा कलहे आहेच. याजकरितां येसूदादानी से पन्नास राऊत शभंर प्यादा हतीवर निशाण याप्रकारे प्रतिनिधीच्या घरावरून वाकडी वाट दाटून करून सदरेस आले. राजश्रीचे दर्शना जाहले. येसूदादाचा तमासा सदरेस बहुत होत असतो. कांहीं नाळ नाहीं. इतकेंही राजश्री सोसतात. काय आहे भगवान जाणे. असों उगेच वर्तमान हेहि सेवेसी लिहिले आहे हे विज्ञापना.

¶*Purandare writes to the Peshwa news of Yesaji Bhosle's unruly conduct. Yesaji and Kusaji were two illegitimate sons of the King.*

No. 48] [31-1-1741

नकल

श्री

श्रीमंत माहाराज राजश्री छत्रपति स्वामीचे सेवेसी

सेवक रघोजी भोसले सेनासाहेब सुभा कृतानेक विज्ञापना ताा छ २४ माहे जिलकाद मुकाम त्रिचनापली येथे स्वामीचे कृपाकटाक्षे सेनसह सेवकाचे वृत येथास्थित असे विज्ञति. स्वामीचे आज्ञापत्र सादर जाहाले ते छ २० माहे जिल्कादी मुकाम मारी येऊन पोहचले. पौश बहुल त्रितिया बुधवारी सौवती मातुश्रीबाईसाहेब यास येकायेकी देवआज्ञा जाहाली. ईश्वरे मोठीसी आनुचित गोष्ट केली. परम खेद चितास जाहला तो पत्री कोठपर्यंत विस्तार ल्याहावा? सेवकाचे चित परम शोकार्णवी पड़िले आहे. तैसेच स्वामीची आज्ञा की, राजश्री फतेसिंगबाबा भोसले याचे समाधान करणे. त्याजवरून बहुताप्रकारे शांतवन केले. परतु अतिशय खेद करून परम शोक केला. समाधान करीता चिताचा खेद न टाकीत तेव्हा स्वामीचे हस्ताक्षर दाखविले. स्वामीनी आपले पायाची शफत घालून लिहीले, ते अवलोकन करीता व सेवकाचे सागितलेवरून किचित शोक टाकिला आहे. केवल मनःपूर्वक शोक सोडितील ऐसे नाही. स्वामीस दखलच आहे. स्वामीचे चरणारविंदाचा निजध्यास बहुतच करितात. याउपरी लवकरच स्वामीचे सेवेसी येतील. स्वामीचे चरणाचें अवलोकन जाहालियावाचून शोक टाकितातसे नाहीं. बहुत बहुत विचारे समाधान करीत आहो. लोकोपचारी किंचित समाधान दाखवून अतर्यामी बहुतच दुख करितात. आहिर्निसी स्वामीच्या पायाखेरीज दुसरे निजध्यासच नाही. स्वामीवाचून शोक दूर अणकाच्याने होणे नाही. वरचेवरी प्रतिदिनी जाऊन समाधान करावयास अंतर करीत नाही. सेवेसी श्रृत होये हे विज्ञापना.

¶*Raghoji Bhonsle writes from Trichinopoli to the king how he tried his utmost to console Fatesing in his bereavement consequent upon the loss of his mother.*

No. 49]

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामींचे सेवेसी

विनंती सेवक जिवाजी गणेश साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ १६ राखर पर्यंत स्वामींचे कृपेकरून सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असें विशेष. कैलासवासी

राजाराम स्वामीची समाधि किले सिंहीगड येथे आहे. त्यास तेथें प्रतिवर्षी समाराधना होत असते. प्रस्तुत हुजरून हुजरे सामानास्तव आले आहेत त्यानी गडास जाऊन गडीहून कर्यात मावलात सामानाचे रोखे आणिले आहेत. त्यास येविसी स्वामीची आज्ञा नाही याजकरितां रोखे आम्ही माघारे फिरविले. हुजूर बोभाट येईल याजकरितां सेवेसी विनंती लिहिली आहे. स्वामीची आज्ञा येईल त्याप्रो वर्तणूक करून. सेवेसी श्रृत होये हे विज्ञापना.

¶*Jiwaji Ganesh Khasgiwale to the Peshwa, requesting orders to provide for the anniversary of Rajaram at Sinhgad.*

No. 50]

श्री

राजमान्य राजश्री चिमणाजी पंडित यांप्रती आज्ञा केली ऐसीजे किले सिहगडी कैलासवासी माहाराजाचे वृंदावन बाधावयास काम चालीस लाविले आहे. त्याच्या साहित्याविसी तुम्हाकडे हरजी ढमढेरे पाठविले आहे. तरी अनकूल पडेल ते साहित्य करून वृदावन तयार होये येसे करणे. जाणिजे छ ६ सवाल बहुत काय लिहिणे.

लेखन
शूध.

¶*Sambhaji of Kolhapur to Chimnaji Pandit, ordering a tomb being built at Sinhgad for Rajaram Chhatrapati.*

No. 51] [*13-4-1723*

रा छ २८ रजब

श्री

श्रीमंत महाराज राजश्री छत्र-
पति स्वामीचे सेवेसी.

सेवक कान्होजी आंगरे सरखेल कृतानेक विज्ञापना येथील कुशल चैत्र बहुल चतुर्थी मंदवासरपर्यंत स्वामीचे कृपादृष्टीकडून सेवकाचें व या प्रांतीचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. स्वामीनी आज्ञापत्र सादर केले ते प्रविष्ट जाहाले. आज्ञा

केली कीं चिरंजीव राजसबाईच्या लग्नास मोंबतियांचें प्रयोजन आहे. तरी येक हजार मोमबत्या पाठऊन देणें म्हणोन आज्ञा. त्या वरून मोबत्या व गुलाब सिसे पाठविले आहेत

मोमबत्या

	वोझी सुमार	येकुण वजन खरेवजन	येकुण सुमारी दागिने
प्राा वोझें	१	८१॥	८१
मोठ्या २४			
लाहान ५८			
८१			
प्राा वोझें	१	८१॥	१९०
प्राा वोझें	१	८१॥	१६४
प्राा वोझें	१	८१॥	१८४
प्राा वोझें	१	८१।९	१७०
	९	।=।९	७९०

गुलाब सिसे वोझी चार येकूण सुमार २०

येकूण मोमबत्या सुमार साडेसातसे येकूण वजन खरे सवासातमण पाचसेर व गुलाब सिसे सुमार २० वीस या प्रमाणे रवाना केले असें. सेवेसीं श्रृत जाहलें पाहिजे हे विज्ञाप्ति.

शिक्का
कान्होजीचा

¶*Raja Shahu constantly ordered candles and other foreign articles from the Angres who probably procured them from the British.*

No. 52] [*3-8-1715?*

शाहुदप्तर स. नं. ९१

[शाहू छत्रपतीने कान्होजी आंगऱ्यामार्फत इंग्रजाकडून मागविलेलें सामान.]

यादी श्रावण वाा १ बुधवार छ १४ साबान.

२ इंगरेजी तरवारा उत्तम कोडी.[१]

२ सुऱ्या उत्तम इंगरेजी व हरजिनसी कोडी.

---

१ कोडी म्ह. २०.

०।० दांते[1] पका मण निकोपी
१ सुशो[2]
१ सुशी वजा पातळें
२ खाशा लायख
१ शाला
१ पशमी जामेवारी.
—
२
१०० गुलाब सिसे
४०० मोंबती.
८१ अगर[3] उत्तम पका
१ सुऱ्याच्या मुठी मोहऱ्याच्या व तऱ्हतऱ्हावार
०।० तबाखू सुरती
८२ तबाखू बगदादी
१०० कस्तुरीचे नाफे[4] सुमार
१ दारू खासा खेळायास पका खंडी

येणंप्रमाणे पाठवणे म्हणोन कान्होजी आंगरे यास पत्र लिहिणे. मसाल्यास सावटी कर्णे×

¶*Shahu orders foreign articles from Angre—elephant tusk, knives, cloths, rose-water, candles, tobacco, musk, gun-powder, etc.*

No. 53]

छ १९ रमजान

श्री

माहाराज राजश्री छत्रपती स्वामीचे सेवेसी विनंती सेवक नारो गंगाधर कृतानेक विज्ञापना विनंती ता। छ ५ रमजान पावेतो स्वामीचे कृपे करून सेवकार्चे वर्तमान येथास्थित आसे विज्ञापना. राजश्री पंत अमात्य स्वामीनी रा। निलकंठ बलाळ याजकडे पाच हजार रुपयेचे यैवजावर पा। त्यास सदरहू पाचा हजाराची विल्हे करून दिल्ही. राजश्री पत आमात्य यानी कोण कोणास रुपये देविले ते त्याचे पदरी घातले. उरला यैवज आपण घेऊन रा। आमात्य पताकडे जाऊन. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Naro Gangadhar Mujumdar explains some payments to Shahu.*

---

१ हस्तिदंत. २ कपडा रेघांचा. ३ अगरू.
४ नाफे = नेफे = नाभी, Naval × कान्होजी आंगऱ्याचे हयातींत श्रावण व।। १ बुधवार = ३-८-१७१५ अर्थात् शाहू महाराजांनीं सामान मागविलें.

No. 54]

श्री

पुरवणी माहराज राजश्री छत्रपति स्वामीचे सेवेसी विज्ञापना राजश्री माहदाजी पंताबराबर रेशीम पाटविलप्रमाणे येथे पोहचलें रंगवयास दिल्हे आहे. ते रंगावयास दिवसगत आहे. याकारणे पटवेकरी यापासून रंगीत रेशीम वजन सेर पके.

८८१ किरमिजी
८८२ वलीव पंचरंगी
८८५ कचे पंचरंगी मोठे.
८८३।९ कचें पंचरंगी बारीक.

८।१।९

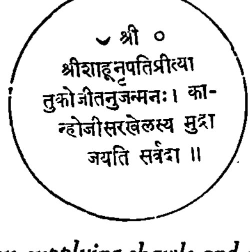
येकूण अकरा सेर दीड पाव पाटविले असें. येकूण वजन बतीस टक्याचे सेर प्रमाणे पाटविले आहे. सेवेसी पावलियाचे जाब सादर करावया स्वामी समर्थ आहेत. रेशीम रंगावयास टाकिले आहे ते आलियावर अकरा सेर दीड पाव पंटवकरी यास देऊन बाकी रेशीम माहाराजाचे सेवेस रवाना करून. सेवेसी विदित जाहले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*The paper mentions some silk clothes of Shahu being dyed in various colours.*

No. 55]

श्री

पुरवणी श्रीमंत माहाराज राजश्री छत्रपति स्वामीचे शेवेसी विनंती उपरी. स्वामीचे सेवेसी शालू च्यार देशी गतवर्षी स्वामीनी आज्ञा केली होती. त्याप्रतीचे २५ पंचवीस व येलची दोडा वजन शेर ८८१ येकूण रा भिकाजी साटम पाटविले आहे. सेवेमी प्रविष्ट होईल. श्रुत जाले पाहिजे हे विज्ञापना.

¶*Kanhoji Angre's letter to Shahu supplying shawls and cardamom.*

No. 56] [19-11-1711

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य
. राजश्री अंताजीपंत स्वामी गो.

पोष्य यादव गोपाल नमस्कार विनंती. उपरी: येथील कुशल जाणून स्वकीये कुशल लेखन करणे विशेष. राजश्री स्वामीनी हरभरेचे आंबीच्या घागरी २ दोन व आंबकापड हात २० वीस आणविले असे. तरी ज्या गावी हरभरा असेल तेथे ताकीद करून आंबीच्या घागरी दोन भरून व कापड आंबीचे वीस हात करऊन पाठऊन देणे. या कामास मानाजी कदम व सुभानजी बागुल जासुद जथे राणोजी जाधव जासूद पा. यास वेतनात दर रूपये २॥ अडीच प्रा रूा ५ पंच आदा करणे. बहुत काये लिहिणे, लोभ असो देणे हे विनंती. छ १९ सवाल सुहुर सन इहिदे अशर मया अलफ.

¶*Yado Gopal asks Antaji Shivdeo to send two potfuls of sour juice for Shahu.*

No. 57]

श्री

श्रीमंत माहाराज राजेश्री छत्रपति स्वामीचे सेवेसी

सेवेसी खेलोजी कालभोर विज्ञापना येथील क्षेम ताा छ ११ मोहरम परियेत स्वामीचे कृपादृष्टी करून येथास्थित असे. राा सुभानजी अटोले याजबराबर घोडी कुमाईत व सिंगरु येक येसे आपले हवाल केली जे. लस्करात ज्याची त्यास पाऊन देणे. तरी आज्ञेप्रमाणे घोडी पावती करून देऊन. मारुफाती बुध चोपदार. घोडी आपणाजवली पावली, पावती करून. हे विज्ञापना.

¶*A mare and its colt are carefully handed over to their owner by Raja Shahu.*

No. 58]

श्री

सेवेसी विज्ञापना. कसबे सासवड येथील देशमुख पाटलास सुध व्हावयाचे पत्र आज्ञा करून देविले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*This bit of paper is in the handwriting of Chimaji Appa. It solicits orders to readmit into caste the Patil of Saswad.*

No. 59]

पाा छ १६ जमादिलाखर

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ

व तथा राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी

विनंती. केरोजी आटोले यांस श्रीहनुमंताची निष्टा फार आहे; भक्ति बहुत करितांत. देवहि त्यांस संकटास पावती, ऐसे कितेक विस्तारें करून पहिलें कोणी राजश्री स्वामीस सांगितलें होते; त्यास छ ११ जमादिलाखरी रात्रीं राजश्री त्रिंबकराव सोमवंसी सरलस्कर यांसमागमे राजश्री संताजी आटोलें व बजाजी आटोले व भिकाजी कांकडे व निराजी पवार वगैरे भले लोक राजश्रीच्या दर्शनास गेले. दर्शन जालें. सदरेस बसले तेव्हां चर्चेवरून चर्चा निघाल्या ते समई केरोजी आटोले यांची चर्चा राजश्री स्वामीनी आटोल्यांस विचारिली तें सत्यच आहे; त्यावरून राजश्री स्वामी बोलिले कीं केरोजी आटोल्यांस दर्शनास आणवणे म्हणून राजश्री संताजी आटोले व बजाजी आटोलें यांस व आम्हास आज्ञा केली कीं केरोजी आटोल्यांस दर्शनास आणवणे त्यांवरून स्वामीस लिहिलें आहे. तरी केरोजीं आटोल्यांस जातीनसीं राजश्रीच्या दर्शनास पाठविले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*King Shahu being much impressed with the devotion of Keroji Atole, asks that he should be brought to see him.*

No. 60] [*15-7-1749*

छ ११ साबान

श्री

पुा तीर्थरूप राजश्री नाना व ता राजश्री

भाऊ स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी राजश्रीच्या वृषणा सुजले. नारू किंवा वायु विकार. प्रथम दिवसी मुसलमान तबीबानी लेप लाविला होता. सोफेत बसले असतां राजश्रीस मूर्छना आली. बापुजीबावा पलंगावर चढोन धरले. तोंड उघडून तोंडांत

पाणी घेतले. आर्धे घटिकेने किंचित पीत पडले.* त्याउपरी चौका घटिकानी सावध जाहले. वैद व पंचाक्षरी आवघे जमा केले होते. दर्याबाईहि जवल आली होती. हे वर्तमान मागेच ल्याहावे ते लिहिले नाही. यास्तव हाली लिहिले आसे. आजी तीन रोज जाहाले आद्यापिवर सूज तसीच आहे. उपाय होत आहे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

Shahu's health in his last days.

No. 61]

श्री

श्रीमंत परमहंस श्री स्वामी
याही

चिरंजीव जगनाथ यासी आज्ञा. आम्ही निघालो ते छ १० रोजी श्रीस्थळी पावलो. बरोबर सूत्र काथ्या वजन ८२ दोन मण असोन नारळ सुमारी ९ पाठविले आहे. काथ्या सूत्र निगेनिसी ठेवणे व नारळ पाठविले आहेत याजपैकीं चिरंजीव शाहूस दोन देणे व चिरंजीव सौ सगुणाबाईस दोन देणे व तुम्ही येक घेणे; येणप्रमाणे कर्णे. चिरंजीव चिमाजीआपा याजकडे श्रीचे जामदारखान्यापैकीं ऐवज येणे आहे त्याचा हिशेब त्याणी करून पाठविला होता तो पाहून त्याजकडे दोन माणसे बरी हुशार पाहून पाठवणे. रुपये आणोन ठेवणे. राजश्री येशवंतराव पवार याजकडोन भिक्षेबदल दुसाला तीन हजार रुपये येणे; त्याजकडे केसोबास रवाना कर्णे. आनेवाडी येथील झाडाची नीट रखवाली कर्णे, म्हणोन अंतोबास सांगणे. आम्ही तरी येवढे तुम्हाकरितां श्रम करितो. चिमणाजीचे पुत्रवत पालग्रहण केले तो तर आम्हास टाकून गेला. हा मृत्य लोक. आमचा भरवसा आहे असे नाहीं. काय ते आमचे पुत्र व सिष्य तूच आहे. मेळविले गावर्सीव पैका पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने खाणे. तुम्हास कोणी उपद्रव देणार नाहीं. मजमागे तुमचे शाहू चालवील. कोणते गोष्टीचे चिंता न कर्णे. जो उपद्रव होईल त्याचा निरबंध होईल हे समजणे. आम्ही वैशाख मासी येऊ. चिरंजीव शाहूस पत्र पाठविले आहे. तुम्ही जाऊन देणे व नारळ देणे; जाणिजे. इंदापुरचे तळयाचा बंदोबस्त ठेवणे म्हणोन मुलतानभाईस लिहिणे. वाड्यातील चौकी पाहरा नीट बंदोबस्ताने ठेवणे. जाणिजे हे आज्ञा.

No. 62]

श्री

तीर्थरूप परमहंस श्री स्वामी वडिलाचे
शेवेसी

आपत्ये • शाहूने त्रिकाल चरणी मस्तक ठेऊन सिरसाष्टांग दंडवत विज्ञापना. जेष्ट बहुल १३ पावेतो आर्सीर्वादे करून यथास्थित'आहे. विशेष आज्ञापत्र आले त्यांत कितेक प्रकार लिहिले ते कळले. आंगरे याजविसीचा मजकूर लिहिला त्यांस त्याजकडे मुदाम जासूद पाठऊन आणवितो. राजश्री रघोजीराव भोसले याजकडोन व होळकर याजकडोन पुज्या वगैरे आले म्हणोन लिहिले ते नीटच जाहले. हा मृत्य लोक, मानवाचा भरवसा आहे असे नाहीं. ; म्हणोन. वगैरे उदासिने लिहिले. त्यास आपण ईश्वर, जे करतील ते होईल. गावसीव पैकां मेळविला यास धनी कोण आहे? बहुत प्रकारे लिहून आले. त्यास असे लिहावयाचे कारण काय? मुळीच जगनाथपंत याचे पुत्रवत रक्षण केले तेव्हां तो धनी व आम्हा सर्वास गुरू याप्रमाणे आज्ञा जाहाली आहे. त्याप्रमाणे जगनाथ-पंत यांचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरे आम्ही व आमचे वंषांत जे होतील ते चालवितील यांत अंतर होणार नाहीं हे कळले पाहिजे. शालजोडी १ व मोहरा १०० येणेप्रमाणे पाठविले आहे. कृपा करून घेतले पाहिजे. बहुत काय लिहिणे हे विनंती.

¶*Chatrapati Shahu very humbly supplicates the favour of Brahmendra Swami and agrees to continue in perpetuity the inam lands to the heirs and disciples of the Swami.*

No. 63] [23-6-1748

श्रीनिवास.

श्रीमंत राजश्री नाना स्वामी यांचे सेवेसी

विनंती पौष्ये केशवराव रघुनाथ कृतानेक साां नमस्कार विनंती येथील कुशल ताा आषाढ शुध अष्टमी मो सातारा स्वामीच्या कृपेस्तव येथास्थित जाणून स्वकीय कुशलादि लेखनाज्ञा केली पाहिजे विशेष. आलीकडे बहुत दिवस जाले स्वामीकडून सस्मरणपत्र येउन परामृश न जाला. यास्तव चित सोत्कंठित. आहे. तर सदैव कृपा करून पत्रप्रेशणीं आज्ञा करावी. राजश्री स्वामी मेढियाची स्वारी संपादून आणखी उर्वरित स्वारी दिनचतुष्टयांत पूर्ण करून परावृत व्हावें तों रामोजी सिरके यांस वेथेनें बहुत दाटिलें. यास्तव श्रीमत सौ बाईसाहेबांचे येणे नित्य त्यांच्या अवलोकनास्तव सातारियास यांवे लागलें.

१ सकवारबाईचा बाप.

म्हणून लस्करसहित जुन्या कळंब्यावर आले. तेथें दाहापधरा मुकाम जाले. त्याचे मुकामावर स्वामीकडून राजश्री गोविंदरावजी आले. भेटी जाली. वर्तमान त्यांच्या सांगितल्यावरून कळलें. सर्वही समयावर महकुफ आहे. आम्हांस न्युन्यांच्या[1] तलावरीच शरीरी ज्वराची पीडा होउन आम्हीं घरास आलो. आजी पंचेवीस रोज जाले. नित्य-ज्वर येतो. उपाय होतच आहे. स्वामीचे कृपेनें आरोग्य होईल. रावजीहि ज्वराने श्रमी आहेत. त्यानंतर पर्जन्यानें आपला उद्योग अत्यंत आरंभिला. यांचे नित्य जाणे येणे न बने; श्रेष्ट तो मागेंच ग्रामप्रवेश केला समागमें आम्हींहि ते दिवसीं होतो. बहुतसा विराग दाखविला. परंतु राजग्रहप्रवेशभोजनादिक संपादून मागती रामोजीबावांस पाहून लस्करास गले. त्यानंतर दोनच्यार आवर्ती जाल्यानंतर नदीस पाणीं येऊं लागेलें. उभयनांचा वियोगहि येक दिवस जाला. तदोतर निश्चय होऊन गोडोलीवास नेमिला. तेथें अंत:पुरास ग्रह निर्मिलें. आपल्यास तृणग्रहच योजिलें आहे. सर्वांनीहि येथांशे ग्रहे दाक्षिण्यास्तव घातलीं आहेत. नेहमी राहतां राजश्री देवरावजी मात्र आहेत. त्यास हे ने सारखेंच आहे. आणि मनोगतहि श्रेष्ठांचे त्यांतच आहे. राजश्री त्र्यंबकरावनाना आले तेहि नित्य दरबारास जात येत असतात. त्यांस दोन रोज बाधले आहे म्हणून यैकतो. शरीर आहे. येवं प्रकारे रामोजीबावाच्या योगें करून समीप आगमन जाले. जर कोरेगांवी असते तर येक नदी व दोन वोहळ. नदीहून अधीक, यांत बहुतांचा सेवट होता. श्रीस चिंता येथें आहे. निदानीं उपाय करिता करितां रामोजीबावाहि शष्टीच रात्रीं पंच (त्वाप्रत) पावले. येथास्थित माहुलीस नेले. वरकड होणे ते होतच आहे. चातुर्मास्य गोडोलीवरी होतो. तदोतर ईश्वरेछया. जें होणे ते विवाहादिक व्हावयासे आहे. पाहावे. आतां छपरे घालण्यांचाच शुगुल आहे. सिकार तो सहज स्वभावच. धर्णीण दाहा रोज घरींच वाडियांत आहेत. त्यांचीच अवृत्ती द्विवार होत असते. वरकड राजकीदिवकी चर्चा आहे, स्वामीस विदितच आहे. नवाब नासरजंग माघारें फिरलें म्हणून हुजूरची बातमी आहे. श्री जाणे. तेथें सर्व वृत अमिल्च. राजश्री जानोजी निंबालकरच आले आहेत. सर्वहि स्वामीपासीं आहे. कर्नाटकात नह करून नवाबास द्यावा हें मानस राजपुत्रांचे. त्या अनुसंधनांची पत्रें मदेव यांची त्यांस जातात. त्यांचीं उत्तरेंहि येतात जे, करून देतों. हुजूर लिहिले आहे त्यांचीं उतरें येतात. करून देतो. विठलराव कोरेगांवांवर आले असतां कगार करून गेले आहेत, त्यावरी यांणी आधेण[2] ठेविलें आहे. कर्नाटकास हे उभयता त्यांपैकी राजश्री रघोजीबावा तिकडेच गुंतलें. आतां

१ नुन गांव आहे.

२ आधान = आधार.

यावरच देणे घेणं. तहाच्या भरोसीयावर आहेत. त्यापैकी आरकाडचे दोन लाख रुपये आले. वरकड येतील असें आहे. नाईक साप्रत कोरेगावांपासून वाडियांत पैगाम करून त्यांचे वच दोन माहिनियांत तुझे बरे करीतां यैसें घेउन येक मास लोटिला. उरला लोटोन कार्य जालियां उतम. नांहीतर पूर्व रंग करूं म्हणतात. तें तैसेंच आहे श्रेष्टाच्या मते आपण जे देऊं केले, मागें दिल्हे, लाखा रुपयांचे माहाल त्यांत वेचले, ते देवविती आगर मुद्दल देवविती. मग यांचे बिगाड आम्हांकडे नाहीं. वाडा जाणेत त जाणेत. हें आसें आहें. अंत:कर्ण पुत्रांचच ठायीं कर्नाटकविशयीं दिसतें. होता होईल तें खरें. सेवेसी विदित व्हावे म्हणून नवें जुनें वृत लिहून आम्ही आपल्या सेवेचा मात्र मजरा करून घेतला. स्वामीस सर्व विदित आहेच. बहुत कार्ये लिहावे कृपा पूर्ण आसावी हे विज्ञापना.

Keshaorao Raghunath to Nana (Peshwa) from Satara. The letter in a very humorous style gives many important details of Shahu's life, who enjoyed living in a hut thatched with hay in the height of the rainy season of Satara. Further details are given regarding the intentions of Shahu and Fatesing Bhosle (Prince) regard.ng the division of Karnatak, the covetous eye of Raghuji Bhosle and Babuji Naik in the same region and the intrigues of Shahu's Rani Sakwarbai whose father Ramoji Shirke is reported in the letter to have died on 21st June 1748. Forrest mentions how Gordon of the British embassy had to meet Shahu in a tent with knee-deep of water during the rains. The letter is interesting in various ways. The reference to Babuji Naik repeating his attempt at suicide, supplies a clue to the date of the paper. That attempt took place in June 1748 (vide पु. द. भा. १ ला—१६९).

No. 64] [*End of June 1748*

श्रीनिवास

पुर्वणी श्रीमंत राजश्री नाना स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी वरकड अर्थ मुख्य पत्रावरून विदित होईल. पेशजीप्रमाणे सावणूर बिदरूर सोंधें हें तिनी संस्थाने त्या राजश्री स्वामीकडून (आपणा) * * * कडें जालीं हें वृत तिकडोन आम्हांस बहुतांनी लिहिलें कीं हें कसें काय (आहे) * * आम्ही स्वामीचा प्रतापलेख आपल्या मतेच केला आहे कीं हे तीनी संस्थानेसीं काय आहेत, आगदी दक्षणचा व हिंदुस्थानचा बंदोबस्त सर्व श्रीमंतावरच आहे तेथें हें काय आहे ! सर्वहि रुजु होणे यांतच खैर आहें आसें सहजस्थितीनें लिहितां. सांप्रत राजश्री मुरारजी हिंदुराव घोरपडे यांणी स्वामीस पत्रे लिहून मुजरद कारकून व जासूदजोडे पाठविलें आम्हांसहि हाच भाव

स्वामींची ममता आपल्या ठायीं आसावी हा अर्थ लिहिला आहे. सांप्रत ते व नवाब हिदायेत मोहिदीनखान मिळोन दाहा बारा हजार स्वार आहेत. चित्रदुर्गकर कस्तुरींगपा नाईक आहेत. संतेहोंनूर बिदरुरकरांचे, त्यास वेढा घालून बिदरुरकरांस पैका मांगतात. तेथें पांच च्यार लाख रुपये घेऊन उठतील. चित्रदुर्गकरानी तीनी लाख रुपये दिल्हे. याप्रकारे हिदायेत मोहिदीनखानांचे चितीं नातूपंणांचा (?) आहंभाव होता घोरपडे, व सेसआपा तो मिळोन आहेत. गुदरान आहे. मनसबा कळतच आहे. त्यांस काय ते आज्ञा स्वामी लिहितीलच. आम्हांसहि आज्ञा करावी. त्याप्रमाणे आम्हीहि त्यांस लिहूं. श्रीकृपेनें जें स्वामी मनावर धरितील ते घडेल असाच पुण्योदये स्वामींचा आहे. तेथें राजश्री जानबा आले आहेत त्यांचा स्वामींचा इतर भाव नाहीं. या समयीं कर्नाटकचा बंदोबस्त स्वामींचे हाते होंधे असें जालियां उत्तम. स्वामी जे गोष्टी विचारास उपयोगी ते करीतीलच. सैन्यांत स्वामीस त्या समारंभें करून पाहवे असा हेतू होता तो पूर्ण स्वामींनीं मुजरद केला. दुसरा हे(तु) पुण्यांत स्वामी असतां तें सर्व व नूतन सदरा बाग पाहावयाचा हेतू आहें. पूर्ण करणार स्वामी समर्थ आहेत. आहिर्णीसीं चित्तवृत्तियोगें समीपच आहों. कदाचित दैवगतीनें स्वामींनीं कृपा करून दर्शनांचा योग घडविल्या सांप्रत सहजवृत्तींत राजश्री माहाराव जानोजी निंबालकरहि तेथें आहेत त्यांच्या दर्शनाचा लाभ जाला तर होऊं ये. हें सर्वही स्वामी कृपा करून लळा चालवितात म्हणून भलतेंच मनोगत सेवेसीं लिहितो. सारांश येक स्वामीची कृपा असतां आम्हीं कोठें असिलों तरीं शोभिवंत आहो. राजश्री स्वामींनींहि हस्ताक्षर पत्र स्वामीस पाठविलें आहे. म्ह(ण)णें कीं कांहीं सांगणें पुसणें आहे तर राजश्री बाबासच * * * ते पत्रे पावली असतीलच. आम्ही तो ते समयीं दरबारीं नव्हतो, परंतु * * त्यांणीं आभिप्राय सांगीतला कीं पर्णग्रामीहून[१] कांहीं बार्तासंभुतीश्रवणे साशंक होऊन, ते तों वृत निराकरणसें करून क्षणेकावर हें पत्रें स्वामीस पाठविलीं आहेत म्हणून येकीलें ते हि सुचविलें असे. बहुत काये लिहावें कृपा पूर्ण असावी हे विज्ञापना. पानगावास पत्रे पाठविली त्यांणी लिहिलें कीं काय आहे तो शोध मनास आणणे. त्यावरून कासीरायाचे पुत्र खंडेराव न्यायाधिस तात्काल करून मातबरी देऊन पाठविलें आहेत याउपरी काय होते पाहावे हे विज्ञापना.

Keshaorao Raghunath to the Peshwa, giving him news of Shahu's Court, particularly as regards the affair of Karnatak to which several persons were making their claims. The last lines mention an inquiry of (Ramraja residing at) Pangaum and the dispatch there of Khanderao Nyayadhish by Shahu. This warrants the date of the paper to be about 1748.

---

१ पानगांव.